

μενοι ἐμπαίξουσιν αὐτὸν, λέγοντες, οὗτος ὁ ἄνθρωπος θεμέλιον ἔθηκε, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.» [Λουκ. ιδ'. 29. 30.]

Ἑρμηνεία.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἅγιος διὰ τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν τρέχοντας εἰς τὸ μαρτύριον, τώρα εἰς τὸν παρόντα Κανόνα λέγει περὶ Κληρικῶν ὁποῦ τοιοῦτό τι πράξουσιν, διορίζων, ὅτι ἀνίσως Ἱερωμένοι καὶ Κληρικοὶ ἐπήγαν μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ των εἰς τὸ μαρτύριον, ἔπειτα δὲ μὴ ὑποφέροντες τὰ βάσανα ἠρνήθησαν, καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀρνησιν ὠμολόγησαν δεύτερον τὸν Χριστὸν, οὗτοι δὲν πρέπει πλέον νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν λειτουργίαν, ἀλλὰ νὰ καθίρωνται. Καὶ ἡ ἀφορμὴ εἶναι, ἕνα μὲν, διατὶ ἀφήκαν τὸ ποιμνιὸν τοὺς καὶ ἀνεχώρησαν, εἰς τὸ ὅποιον ἐδύναντο νὰ φανοῦν χρήσιμοι ἐν καιρῷ τοιοῦτῳ, στηρίζοντες αὐτὸ εἰς τὴν εὐσέβειαν, ὡς κλονούμενον διὰ τὸν διωγμὸν· καὶ ἄλλο δὲ, διατὶ αὐτομολήσαντες καὶ ἀρνηθέντες τὴν πίστιν, μῶμον καὶ ἔγκλημα κωλυτικὸν τοῦ Κλήρου εἰς τὸν ἑαυτὸν τοὺς ἐπροσκάλλησαν. Τὸ δὲ νὰ καταφρονήσουν τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ των, καὶ νὰ προτιμήσουν τὸ ἐδικὸν τοὺς συμφέρον, τοῦτο κἀνένας ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους δὲν ἔκαμε. Διότι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ πολλὰς διωγμοὺς ὑπομείνας καὶ θάλα, καὶ μ' ὄλον ὁποῦ ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι καλῆτερον καὶ ἀναπαυτικώτερον εἰς αὐτὸν νὰ τελευτήσῃ, διὰ νὰ ἦναι μαζὴ μὲ τὸν Χριστὸν, ὅμως μὴ θέλωντας τὸ ἐδικὸν τοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν Χριστιανῶν, ἀναγκαιότερον στοχαζόμενος ἀπὸ τὴν ἐδικὴν του ἀνάπαυσιν, εἶπεν ὅτι, τὸ νὰ μένη ἀκόμη εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν καὶ νὰ ταλαιπωρηθῆται, καὶ νὰ βασανίζεται διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ, τοῦτο εἶναι ἀναγκαιότερον εἰς τὸν λαόν. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸς ὑπέμεινε τοῦτο καὶ ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ παραγγέλλει, ὅτι οἱ διδάσκαλοι καὶ ποιμένες πρέπει νὰ μένουν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ποιμνίου των, καὶ νὰ γίνωνται καλὸν παράδειγμα εἰς αὐτούς. Διὰ ταῦτα οὖν πάντα οἱ αὐτομολήσαντες καὶ ἔπειτα ἀρνηθέντες Ἱερωμένοι, ἀναίσθητοι εἶναι ἐὰν ζητοῦν νὰ ἔχουν ἐκεῖνο ὁποῦ θεληματικῶς παρήτησαν· διότι, εἰ μὲν δὲν ἤθελαν ἀρνηθῆσθαι, εἶχον συγχώρησιν διὰ τὸ παράλογον κίνημα ὁποῦ ἔπραξαν, οὐ μόνον νὰ αὐτομολήσουν θεληματικῶς εἰς τὸ μαρτύριον, ἀλλὰ πολλῶν μάλλον νὰ ἀφήσουν τὸ τοῦ Κυρίου ποιμνιον, καὶ νὰ μὴ στηρίζουν αὐτὸ μὲ τὰς διδασκαλίας. Ἐπειδὴ δὲ ἠρνήθησαν, καθαιροῦνται ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνην, διατὶ ἀπὸ περπέρειαν, ἦτοι ἀπὸ οἴησιν καὶ ἀλαζονείαν θαρρήσαντες εἰς τὸν ἑαυτὸν τοὺς, ἰώρησαν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἔπειτα ἀρνηθέντες, μῶμον εἰς τὸν ἑαυτὸν τοὺς προσεκάλλησαν. Λοιπὸν ἄς παύσων ἀπὸ τὸ νὰ ζητοῦν πάλιν ἐκ κενοδοξίας τῆς Ἱερωσύνης τὸ ἀξίωμα, καὶ ἄς σπουδάζουν μόνον πῶς νὰ τελειώσουν τὴν δευτέραν ὁμολογίαν, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀγῶνα. Ἀρκετὸν γὰρ εἶναι εἰς αὐτούς καὶ αὐτὸ, τὸ νὰ συγκοινωνοῦν μὲ τοὺς ἄλλους πιστοὺς εἰς τὰς προσευχάς, ἢ καὶ εἰς τὴν θείαν μετάληψιν τῶν Μυστηρίων, καὶ τοῦτο διὰ δύο αἷτια. Πρῶτον μὲν, ἵνα μὴ ὡς ἀκοινωνῆτοι ὄντες λυπῶνται, καὶ μάλιστα τοιοῦτον βίαιον τέλος ἐν τῷ μαρτυρίῳ ὑπὲρ πίστεως λαμβάνοντες· δεύτερον δὲ, ἵνα μὴ τινες βασανιζόμενοι, καὶ ἀρνηθέντες δεύτερον τὸν Χριστὸν, προφασίζονται ὅτι διὰ τὸ ἐπιτίμιον τῆς ἀκοινωνησίας ἐμικροψύχησαν εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ δὲν ἐστάθησαν στερεοί, καὶ ἐκ τούτου ἵνα μὴ αἰσχύνῃ καὶ θνεῖδος λάβωσι περισσότερον ἀπὸ τὸ τῆς πρώτης ἀρνήσεως καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν, κατ' ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ ἔβαλε μὲν θεμέλιον, μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ τελειώσῃ, ἐπεριπαίξετο ἀπὸ τοὺς διαβάτας, ὡς λέγει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Ὅρα καὶ τὸν ἕβ'. Ἀποστολικόν.

ΚΑΝΩΝ ΙΑ'.

Οἱ γὰρ πρῶτον παραπηδήσαντες ἐν τῷ βράσματι τοῦ διωγμοῦ, περιστῶτες εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ θεωροῦντες τοὺς ἀγίους Μάρτυρας σπεύδοντας ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, [Φιλιπ. γ'. 14.] ἐν καλῷ τῷ ζήλῳ προθυμούμενοι ἐπιδίδουν ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο, πολλῆ τῆ παρρησία γρώμενοι, βλέποντες μάλιστα τοὺς ὑποσυρομένους καὶ ἐκπίπτοντας, δι' οὓς ὑποθερμαινόμενοι ἔσωθεν, καὶ ἐνηχούμενοι καταπολεμήσαι τὸν υπεραϊρόμενον καὶ ἀντικείμενον, ἔσπευδον εἰς τοῦτο «Ἴνα μὴ καὶ δοκῆ παρ' ἑαυτῷ φρόνιμος εἶναι» [Παροιμ. γ'. 7.], ἐφ' οἷς κατὰ πανουργίαν ἔδοξε νικᾶν, εἰ καὶ ἐλάνθανεν ἑαυτὸν νικώμενον ὑπὸ τῶν ἐγκαρτερούντων τὰς τῶν ξυστήρων καὶ μαστίγων βασάνους, τὴν τε οὐδύτητα τῆς μαχαίρας, καὶ τὰς φλέξεις τοῦ πυρός, καὶ τὰς τῶν ὑδάτων καταποντίσεις, καὶ τοῖς κατὰ πίστιν ὑπεξιοῦσιν εὐχὰς καὶ δεήσεις γίνεσθαι, ἦτοι ὑπὲρ τῶν ἐν φυλακῇ κατατιμωρηθέντων καὶ προδεδομένων, ὑπὸ λιμοῦ καὶ δίψης, ἦτοι, ὑπὲρ τῶν ἐξωθεν τῆς φυλακῆς ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου καταβασανισθέντων διὰ ξυστήρων καὶ μαστίγων, ὕστερον δὲ ἠττηθέντων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκὸς, ἀξιὸν ἐστὶν ἐπινεῦσαι. Συμπάσχειν γὰρ καὶ ἀλγεῖν τοῖς ὀδυρομένοις καὶ στενάζουσιν ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ ἀγῶνι ἠττηθέντων ὑπὸ τῆς πολλῆς βίας τοῦ κακομηχάνου διαβόλου, ἦτοι ὑπὲρ γονέων, ἀδελφῶν, ἢ τέκνων, οὐδένα οὐδὲν καταβλάπτει. Ἴσμεν γὰρ καὶ δι' ἐτέρων πίστιν ἀπολαύσαντάς τινας τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, ἐπὶ τε ἀφέσει ἀμαρτιῶν καὶ ὑγείᾳ σώματος καὶ ἀναστάσει νεκρῶν. Μεμνημένοι τοίνυν τῶν πολλῶν αὐτῶν καμάτων, ὧν προῦπηνεγκαν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ταλανισμῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μεταγρόντων αὐτῶν καὶ ἀποδυρομένων τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς κατὰ προδοσίαν, ἐν ἀτονίᾳ καὶ νεκρότητι τοῦ σώματος, ἔτι τε καὶ μαρτυρομέ-

νων ἀπολιτευτών γενομένων (1) ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν, συνευχόμεθα καὶ συμπαρακαλοῦμεν ὑπὲρ ἰλασμοῦ αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων καθηκόντων, διὰ τοῦ γενομένου ὑπὲρ ἡμῶν Παρακλήτου πρὸς τὸν Πατέρα ἰλασκομένου ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν. «Καὶ ἐάν τις γάρ, φησὶν, ἀμάρτη, Παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστιν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν [ἀ. Ἰωάν. 6'. 1. 2.].

Ἑρμηνεία.

Τὸ νόημα τοῦ παρόντος Κανόνος εἶναι τοῦτο, ὅτι πρέπει νὰ προσευχώμεθα καὶ νὰ παρακαλοῦμεν διὰ ἐκείνους, ὅπου ἐπήδησαν μὲν ἀσκέπτως, ὅχι ὁμῶς ὅταν δὲν ἦτον ἀνοιχτὸν τὸ στάδιον τοῦ μαρτυρίου ἀπὸ τοὺς διώκτας ὡς οἱ ἀνωτέρω, ἀλλ' ὅταν ἦτον ἐπάνω εἰς τὴν ζέσιν καὶ τὴν ἀκμὴν τοῦ ὁ διωγμοῦ, θαρσοποιηθέντες εἰς τοῦτο μὲ τὸ νὰ βλέπουν τοὺς ἁγίους Μάρτυρας νὰ ἀγωνίζονται, διὰ νὰ λάβουν τοὺς διὰ τοῦ μαρτυρίου οὐρανίους στεφάνους, καὶ μάλιστα διατὶ ἔβλεπον πολλοὺς νὰ ἀπατῶνται καὶ νὰ ἀρνοῦνται τὴν πίστιν, διὰ τὴν πτώσιν τῶν ὁποίων ἐθερμαίνοντο, ἵνα νικήσουν τὸν διάβολον ὅπου τοὺς ἠπάτησεν, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἐνικᾶτο ἀπὸ τοὺς μέχρι τέλους ὑπομένοντας τὰ διὰ ζυστήρων, καὶ μαχαίρας, καὶ πυρὸς, καὶ ὑδάτων μαρτύρια. Διὰ τούτους λοιπὸν, ὅπου μὲ τοιοῦτον τρόπον ἐπῆγαν εἰς τὸ μαρτύριον καὶ ἐφυλακίσθησαν μὲν κατ' ἀρχάς, καὶ ἐβασανίσθησαν μὲ πείναν καὶ δίψαν, καὶ διαφόρους πληγὰς, ὕστερον δὲ ἐνικήθησαν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς, καὶ ἠρνήθησαν, μετὰ τὴν ἀρνήσιν δὲ μετενόησαν καὶ ἐπένοιθον διὰ τὴν πτώσιν αὐτὴν, καὶ ὑπεξήλθον, ἦτοι, ἢ ἐν εὐσεβείᾳ τῆ πίστει ἀπέθανον, ἢ κρυφίως ἔφυγον ἀπὸ τοὺς ἀπίστους διὰ νὰ φυλάξουν τὴν πίστιν, καὶ μάλιστα ὅπου οἱ τοιοῦτοι ἐμαρτυρήθησαν, ὅτι ἦσαν καὶ ἄνθρωποι ἀπειροὶ καὶ ἀπράγμονες ἀπὸ τὰ τοῦ βίου πράγματα, ἢ καὶ ἐναρέται· διὰ τούτους, λέγω, πρέπει νὰ συμπάσχωμεν καὶ νὰ συλλυπούμεθα, καὶ μὲ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλοῦντας, εἴτε γονεῖς αὐτῶν ἦσαν οὗτοι, εἴτε ἀδελφοί, εἴτε τέκνα, πρέπει νὰ συμπαρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, διὰ τοῦ γενομένου Παρακλήτου πρὸς αὐτὸν Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, ἵνα ἐξιλεωθῇ εἰς αὐτούς. Φησὶ γάρ ὁ Ἰωάννης, ὅτι ἐάν ἀμαρτήσῃ τις, ἔχομεν Παράκλητον πρὸς τὸν Πατέρα τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἰλασμός διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν. Πλὴν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρνηθέντες πρέπει νὰ κῆνουςι τὰ πρέποντα εἰς αὐτούς, νηστείας δηλαδὴ, καὶ δάκρυα καὶ ἐλεημοσύνας, ἂν ἔχουν τὸν τρόπον (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, μετὰ τῶν ἄλλων καθηκόντων), λέγω δὲ νὰ παρακαλοῦμεν δι' αὐτούς, διατὶ μανθάνομεν ἀπὸ τὰς ἱστορίας τῆς θείας Γραφῆς, ὅτι πολλοὶ διὰ τὴν πίστιν, καὶ παρακάλεσιν τῶν ἄλλων, ἀπῆλυσαν τοῦ Θεοῦ ἐλέους· καὶ ἄλλοι μὲν ἔλαβον συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν τους, (ὡς οἱ φίλοι τοῦ Ἰωβ διὰ τὴν δέησιν αὐτοῦ), ἄλλοι δὲ ἔλαβον τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος, (ὡς ὁ Παραλυτικὸς διὰ τὴν πίστιν τῶν αἰρόντων αὐτοῦ τὸν κράββατον), καὶ ἄλλοι ἀνεστήθησαν ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, (ὡς ὁ Λάζαρος καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἰαείρου, καὶ ὁ υἱὸς τῆς χήρας) διὰ τὴν παρακάλεσιν τῶν γονέων καὶ συγγενῶν αὐτῶν.

ΚΑΝΩΝ ΙΒ'.

Τοῖς γὰρ ἀργύρια δεδωκόσι πρὸς τὸ ἀνενοχλήτους αὐτοὺς παντάπασιν γενέσθαι ἀπὸ πάσης κακίας, οὐκ ἔστιν ἐγκλημα προτάγειν. Ζημίαν γὰρ καὶ ἀπώλειαν χρημάτων ὑπήνεγκαν, ἵνα μὴ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν ζημιωθῶσιν ἢ ἀπολέσωσιν, ὅπερ ἄλλοι κατὰ αἰσχροκέρδειαν οὐ πεποιήκασι, καίτοι γε τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐάν τὸν κόσμον ὅλον κερδίσῃ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ ἢ ἀπολέσῃ; [Μαρκ. 8'. 36.] «Καὶ ὅτι οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ Μαρμωνᾷ». [Ματθ. 6'. 24]. Ἐφάνησαν γὰρ παρ' ἐκείνοις Θεῷ δουλεύοντες, τὰ ἀργύρια μισήσαντες καὶ καταπατήσαντες, καὶ καταφρονήσαντες αὐτῶν, ἀπεπλήρωσάν τε καὶ ἐν τούτῳ τὸ γεγραμμένον· «Λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος». [Παροιμ. 13'. 8.] Ἐπεὶ καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ἀνέγνωμεν, τοὺς συρέντας ἀντὶ Παύλου καὶ Σίλα ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, μετὰ καὶ πλησμονῆς, ἀπολυθέντας (2) μετὰ γὰρ τὸ καταβαρῆσαι (3) αὐτοὺς πολλὰ διὰ τὸ ὄνομα, καὶ ἐκταράξαι τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας· «Λαβόντες, φησὶ, τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσωνος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς, οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τὸν τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέρροϊαν.» [Πράξ. 17'. 10.]

Ἑρμηνεία.

Ἐκεῖνοι δὲ ὅπου ἔδωκαν ἀργύρια εἰς τοὺς διώκτας, καὶ διὰ τούτων ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὴν κακίαν, ἦτοι, ἢ ἀπὸ κάθε κάκωσιν καὶ τιμωρίαν, ἢ ἀπὸ τὴν ἀρνήσιν, ἣτις ὑπερβαίνει πᾶσαν κακίαν, δὲν εἶναι ἀξιοκατηγόρητοι διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ καὶ ἔλαβον ζημίαν καὶ χάσιμον χρημάτων, διὰ νὰ μὴ ζημιωθῶν καὶ χάσουν τὴν ἐδικήν των ψυχὴν (τὸ ὁποῖον τοῦτο, ἄλλοι διὰ φιλαργυρίαν δὲν ἔκαμαν) καὶ ἐφάνησαν κοντὰ εἰς τοὺς διώκτας ὅτι

(1) Ἐν ἄλλοις οὐχ εὐρίσκεται τὸ ἀπολιτευτών γενομένων, ἀλλὰ μόνον τοῦτο, Ἐτι τε καὶ μεμαρτυρημένων ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν, ὅπερ δηλοῖ, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἦσαν καὶ ἄνθρωποι θεοφιλοῦς

καὶ ἐναρέτου ζωῆς.

(2) Ἐν ἄλλοις, τὸ μετὰ καὶ πλησμονῆς, οὐ κεῖται.

(3) Ἐν ἄλλοις, κατηγορησαι.

δουλεύουσι περισσότερον εἰς τὸν Θεόν, παρά εἰς τὸν Μαρμωνᾶν, ἦτοι εἰς τὰ ἀργύρια, καὶ ἐπλήρωσαν τὸ ρητόν τοῦ Παροιμιαστοῦ, ὅπου λέγει, ὅτι λύτρωσις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἴδιος πλοῦτός του. Διότι καὶ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναγινώσκουμεν, ὅτι ὁ Ἰάσων καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ ἀντὶ Παύλου καὶ Σίλα ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας φερθέντες, ἔδωκαν ἱκανὰ ἄσπρα εἰς αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἐλυτρώθησαν. «Λαβόντες γὰρ, φησί, τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσωνος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς».

ΚΑΝΩΝ ΙΓ'.

Ὅθεν οὐδὲ τοῖς καταλείψαι πάντα, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν, καὶ ἀναχωρήσασιν, ἔστιν ἐγκαλεῖν, ὡς ἂν ἐτέρων δι' αὐτοὺς κατασχεθέντων. Καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἀντὶ Παύλου, συνήρπασαν Γάϊον εἰς τὸ θέατρον, καὶ Ἀρίσταρχον, συνεκδήμους Παύλου, καὶ βουλόμενον εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον (ἐπεὶ καὶ δι' αὐτὸν, πείσαντα, καὶ μεταστήσαντα, πολὺν ὄχλον ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν, ἢ στάσις ἦν γενομένη), οὐκ εἶων αὐτὸν οἱ μαθηταί, φησὶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ «καὶ τινες τῶν Ἀσιαρχῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον.» [Πράξ. Ὡ'. 30. 31.] εἰ δὲ ἐπιμειναιέν τινες ἐρεσχελοῦντες τοῖς εἰλικρινῶς προσέχουσι τῷ λέγοντι, «σώζων, σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, καὶ μὴ περιβλέψῃς εἰς τὰ ὀπίσω.» [Γεν. ἰθ'. 17.] Ἰπομνησθήτωσαν καὶ τοῦ προκρίτου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, «βεβλημένου τε ἤδη εἰς φυλακὴν, καὶ παραδοθέντος τέσσαρσι τετραδίσι στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν», [Πράξ. ἰβ'. 4. 18], οὗ ἐν νυκτὶ φυγόντος καὶ ἐκ χειρὸς τοῦ φονώδους Ἡρώδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ρυσθέντος, κατ' ἐντολὴν Ἀγγέλου Κυρίου. Γενομένης ἡμέρας, φησὶ, τάραχος ἦν οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο; Ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὐρῶν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι (1), δι' οὓς, οὐδεμίαν αἰτίαν τῷ Πέτρῳ προσάπτειται. Ἐξῆν γὰρ καὶ αὐτοὺς ἐωρακότας τὸ γινόμενον ἐκφυγεῖν, ὡς καὶ πάντα τὰ παῖδια τὰ ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄροις αὐτῆς, εἰ ἐγνώκεισαν οἱ γονεῖς αὐτῶν τὸ μέλλον ἔσεσθαι, ἅπερ ἀνηρέθησαν ὑπὸ τοῦ μαιφόνου Ἡρώδου διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ζητούμενον ἀπολέσθαι ἐν παιδίον, ὅπερ καὶ οὐτὸ κατ' ἐντολὴν Ἀγγέλου Κυρίου ἐξέφυγεν, ἤδη ἀρξάμενον ταχέως σκυλεύειν, καὶ ὀξέως προνομεύειν κατὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ὀνόματος, καθὼς γέγραπται: «Κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ταχέως σκύλευσον, ὀξέως προνομεύσον. Διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δύναμιν Δαμασκῶ, καὶ τὰ σκύλα Σαμαρείας ἐναντὶ βασιλέως Ἀσσυρίων». [Ἠσα. ἦ. 3. 4.] Οἱ γοῦν Μάγοι, ὡς ἤδη σκυλευθέντες καὶ προνομευθέντες, ὑποτεταγμένως καὶ τιμητικῶς προσκυνοῦσι τὸ Παιδίον, «ἀνοίγοντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, καὶ προσφέροντες αὐτῷ καιριώτατα καὶ πρεπωδέστατα δῶρα, χρυτὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν,» [Ματθ. β'. 11. 12]. ὡς Βασιλεῖ καὶ Θεῷ καὶ Ἀνθρώπῳ. Ὅθεν οὐκ ἔτι πρὸς τὸν Ἀσσύριον βασιλέα ἠξίωσαν ὑποστρέψαι, συνεργούμενοι ὑπὸ τῆς προνοίας: «Χρηματισθέντες γὰρ, φησὶ, κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδη, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν». [Ματθ. β'. 12]. Ὅθεν ἰδὼν ὁ αἰμοδόρος Ἡρώδης «ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν Μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, φησὶν ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄροις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν Μάγων,» [Ματθ. αὐτ. 16.] μεθ' ὧν καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ γεννηθὲν ἕτερον παιδίον ζητήσας ἀποκτεῖναι καὶ μὴ εὐρῶν, τὸν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρίαν ἐφόνησε «μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου», [Ματθ. κγ'. 35.] ἐκφυγόντος τοῦ παιδὸς μετὰ τῆς μητρὸς Ἐλισάβετ' ἐφ' ὧν οὐδεμίαν μέμψιν ἔχουσιν.

Ἑ ρ μ η ν ε ἰ α.

Λέγει διὰ τοῦ Κανόνος τούτου ὁ Ἅγιος ὅτι δὲν ἔχουσιν ἔγκλημα ἐκεῖνοι ὅπου ἀφῆκαν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των καὶ ἔφυγαν διὰ νὰ λυτρώσουν τὴν ψυχὴν των, ἵσως μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπομείνουν τὸ μαρτύριον μέχρι τέλους. Ἄλλ' οὐδὲ πρέπει νὰ ἐγκαλοῦνται ἀνίσως, φευγόντων αὐτῶν, ἐπίασαν οἱ διώκται ἄλλους Χριστιανοὺς δι' αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐκακοποίησαν, διατὶ καὶ εἰς τὴν Ἐφεσον, ἀντὶ τοῦ Παύλου, ἐπίασαν Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον τοὺς συντρόφους τοῦ Παύλου, ἀλλ' ὁ Παῦλος διὰ τοῦτο δὲν ἐκατηγορήθη, καὶ μ' ὄλον ὅπου ἡ στάσις καὶ ταραχὴ ἐγίνε, διατὶ αὐτὸς ἔπεισεν ὄχλον πολὺν καὶ τοὺς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θεογνωσίαν. Καὶ ὅταν δὲ ὁ Ἄγγελος εὐγαλε τὸν Πέτρον ἀπὸ τῆς φυλακῆς, ὁ Ἡρώδης ἐπίασε τοὺς φυλάσσοντας αὐτὸν στρατιώτας καὶ τοὺς ἐπαίδευσεν, ἢ καὶ τοὺς ἐκρέμασεν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν κατηγορεῖται οὔτε ὁ Ἄγγελος, οὔτε ὁ Πέτρος, διατὶ ἠμποροῦσαν καὶ οἱ στρατιῶται νὰ φύγουν βλέποντες πῶς ὁ Πέτρος δὲν ἦτον εἰς τὴν φυλακὴν, ἀμὴ δὲν ἔφυγον. Ἄλλὰ καὶ ὅταν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη, οὐ τὸ ὄνομα ἦτο κατὰ τὴν προφητείαν, Ὁ γλίγωρα κούρσευσε τοὺς ὑπὸ τοῦ διαβόλου κουρσευμένους, δηλαδὴ καὶ οἱ Μάγοι ὡς κουρσευθέντες νοητῶς ὑπ' αὐτοῦ, προσεκύνησαν αὐτῷ, προσφέροντες δῶρα, χρυτὸν ὡς Βασιλεῖ, καὶ λίβανον ὡς Θεῷ, καὶ σμύρναν ὡς Ἀνθρώπῳ.

(1) Ἐν ἄλλοις, ἀπαχθῆναι.

νεκρῶ, καὶ μὴ ὑποστρέψαντες εἰς τὸν Ἀσσύριον βασιλέα, ἦτοι τὸν Ἡρώδη (1), ἀλλὰ δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν των. Ὅταν, λέγω, ταῦτα πάντα ἠκολούθησαν, καὶ ὁ Κύριος διὰ τοῦ μηνύματος τοῦ Ἀγγέλου ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, τότε ὁ αἰμοδόρος Ἡρώδης, θυμωθεὶς διατὶ ἐνεπαίχθη ἀπὸ τοὺς Μάγους, ἐθανάτωσεν ὅλα τὰ βρέφη τὰ ἐν Βηθλεὲμ, ἀπὸ δύο χρόνων καὶ κάτω, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν κατηγορεῖται ὁ Κύριος. Ζητήσας δὲ καὶ τὸν Πρόδρομον Ἰωάννην ὁ αὐτὸς Ἡρώδης καὶ μὴ εὐρών, ἐπειδὴ ἡ μήτηρ του Ἐλισάβετ λαβοῦσα αὐτὸν ἔφυγεν, ἐθανάτωσε τὸν πατέρα του Ζαχαρίαν (2)· ἀλλ' ὁμοίως, οὔτε ὁ Ἰωάννης, οὔτε ἡ Ἐλισάβετ διὰ τοῦτο κατηγορίας ἄξιοι εἶναι.

ΚΑΝΩΝ ΙΑ.

Εἰ δέ τινες βίαν πολλὴν καὶ ἀνάγκην πεπόνθασιν, χάνον λαβόντες ἐν τῷ στόματι καὶ δεσμούς, καὶ ἐπιμείναντες καρτερῶς τῇ διαθέσει τῆς πίστεως, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν καῆναι καρτερήσαντες, προσηγομένους ἀκοντὶ τῷ ἀνιέρῳ θύματι, ὡς περ ἔγραψάν μοι οἱ ἀπὸ τῆς φυλακῆς τρισμακάριοι μάρτυρες περὶ τῶν ἐν Λιβύῃ, καὶ ἕτεροι δὲ συλλειτουργοί· οἱ τοιοῦτοι συμμαρτυροῦντων αὐτοῖς μάλιστα καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, δύνασθαι εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ταχθέντες ἐν τοῖς Ὁμολογηταῖς, ὡς καὶ οἱ κατανεκρωθέντες ἐν ταῖς πολλαῖς βασάνοις, καὶ μηκέτι ἐξισχύσαντες λαλῆσαι ἢ φθέγγασθαι, ἢ κινηθῆναι εἰς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς εἰς μάτην βιαζομένοις. Οὐδὲ γὰρ συγκατέθεντο τῇ βδελυρίᾳ αὐτῶν, ὡς περ οὖν παρὰ συλλειτουργῶν πάλιν ἤκουσα. Ταχθήσεται δὲ ἐν τοῖς Ὁμολογηταῖς καὶ πᾶς ὅστις οὖν κατὰ Τιμόθεον πολιτεύεται, πειθόμενος καὶ αὐτὸς τῷ λέγοντι· «Δίωκε δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα. Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης, καὶ ὁμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων». [ἀ. Τιμοθ. 5'. 11. 12].

Ἑρμηνεία.

Οἱ τοὺς ἁγίους παιδεύοντες μάρτυρες, ὕστερα ἀπὸ τὰς πολλὰς βασάνους μὲ βίαν μεγάλην ἔβαλλον εἰς τὸ στόμα αὐτῶν, ἢ οἶνον ἀπὸ τὰς σπονδάς, ἢ κρέας ἀπὸ τὰ εἰδωλόθυτα, ἢ βλάλλοντες· λιθάνι καὶ κάρβουνα εἰς τὰς χεῖρας των, ἐτράβιζαν αὐτοὺς δεδεμένους εἰς τὸν βωμὸν, ἵνα μὴ ὑποφέροντες τὸν πόνον τῆς καύσεως, ρίψωσι τὸ λιθάνι εἰς τὰ κάρβουνα τοῦ βωμοῦ, καὶ οὕτω φανῶσιν, ὅτι ἐθυσίασαν. Οὗτοι λοιπὸν, διορίζει ὁ παρῶν Κανὼν, ὅτι ἐὰν ἐστάθησαν στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν, καὶ ἐπροτίμησαν περισσότερο νὰ καύσουν τὰς χεῖρας των, παρὰ νὰ ρίψουν τὸ λιθάνι εἰς τὸν βωμὸν, ὡς ἐποίησαν οἱ ἐν τῇ Λιβύῃ μάρτυρες (καὶ ὁ Ἅγιος Μάρτυς Βαρλαάμ), οὐ μόνον δύνασθαι νὰ ἔχουν τὴν ἱερωσύνην καὶ τὸν Κλήρον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς Ὁμολογητὰς συναριθμοῦνται. Οὐ μόνον δὲ οὗτοι, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ οἱ διὰ τὰ πολλὰ βασάνια νεκρωθέντες, καὶ μὴ δυνηθέντες νὰ λαλήσουν, ἢ νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς διώκτας, ὅπου εἰς τὸ στόμα των ἔβαλλον οἶνον, ἢ εἰδωλόθυτον, καὶ αὐτοὶ παρομοίως μετὰ τῶν Ὁμολογητῶν συναριθμοῦνται. Ἐπιφέρει δὲ εἰς τὸ ἐξῆς ὁ Ἅγιος περὶ τοῦ μαρτυρίου τῆς συνειδήσεως λέγων, ὅτι ὅποιος πολιτεύεται καθὼς ἔγραψεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, καὶ ἀγαπᾷ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν καὶ πραότητα, καὶ ἀγωνίζεται τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, καὶ κρατεῖ τὴν ὁμολογίαν, ἣν ὁμολόγησεν ἐπὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων, καὶ οὗτος μετὰ τῶν Ὁμολογητῶν συναριθμῆται. Ὅρα καὶ τὸν γ'. τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ.

(1) Ἐν τοῖς χρόνοις τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἄλλου ὄντος βασιλέως ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ, τοῦ Ὀβοδάμ δηλαδὴ, ὡς ὁ Ἰωσήπος ἱστορεῖ βιβλ. ις'. ἀρχαιολογ. κεφ. 5'. καὶ ἄλλου ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, τοῦ Ἡρώδου δηλ., πῶς ὁ Ἅγιος ἐνταῦθα λέγει, ὅτι οἱ Μάγοι δὲν ὑπέστρεψαν εἰς τὸν Ἀσσύριον Βασιλέα τὸν Ἡρώδη; ἢ ἴσως Ἀσσύριον ὀνομάζει τὸν Ἡρώδη, κατὰ τὴν κακίαν καὶ φονικὴν προαίρεσιν, ὃν τρόπον καὶ ὁ Ἡσαίας Ἀσσύριον νοῦν διὰ τὴν κακίαν ὠνόμασε τὸν διάβολον.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐν τῷ εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν λόγῳ φησὶν, ὅτι ἐκ παραδόσεως ἀρχαίας λόγος ἐστὶ, πῶς ὁ Ζαχαρίας γνωρίζων τὴν Κυρίαν Θεοτόκον, ὅτι παρθένος ἐγέννησεν, ἔβαλε ταύτην καὶ μετὰ τὸ γεννησθαι τὸν Κύριον εἰς τὸν τόπον τῶν παρθένων. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, κατηγορήσαντες αὐτὸν, πῶς μὲ τοῦτο ὅπου κάμνει, κατασχευάζει τὸ παράδοξον ἐκεῖνο, τὸ νὰ γεννησθαι παρθένος καὶ νὰ μὴ φθίρῃ τὴν παρθενίαν, ἐφόνευσαν αὐτόν. Ἀλλὰ δυνατὸν εἶναι νὰ ἠκολούθησαν καὶ τὰ δύο, καὶ τότε μὲν, ὅτε εἰσῆγαγε τὴν παρθένον, νὰ ἔδωκε φόνου αἰτίαν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὁ Ζαχαρίας, καθὼς λέγει ὁ Βασιλεὺς, ὕστερον δὲ διὰ τὴν ζήτησιν τοῦ παιδὸς του νὰ ἐφονεύθῃ ἀληθῶς ἀπὸ

τὸν Ἡρώδη, καθὼς λέγει ὁ θεὸς Πέτρος. Περιεργίας χάριν καὶ τοῦτο προστεθῆτω, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ νέου Θεοδοσίου ἐδρέθη τὸ λειψάνον τοῦ προφήτου τούτου Ζαχαρίου, εἰς τὸ χωρίον Κοφάρ τῆς Ἐλευθερουπόλεως τῆς ἐν Παλαιστίνῃ, ὅπου τινος ἀνθρώπου Καλημέρου ὀνομαζομένου, καὶ ἐφόρει ἐν λευκὸν ἔνδυμα, χρυσοῦν Μίτραν εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ εἰς τοὺς πόδας σανδάλια χρυσοῦφανα, καθὼς εὐρίσκετο εἰς τὸ θυσιαστήριον. (Οὗτος δὲ δὲν εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωδαὶ, καθὼς λέγουσιν τινες, τὸν ὁποῖον ἐθανάτωσεν Ἰωὰς ὁ βασιλεὺς, ἐν τῇ ἀδελῇ οἴκου Κυρίου· διότι ἐκεῖνος Ἀζαρίας, καὶ ὄχι Ζαχαρίας ἐκαλεῖτο, κατὰ τὸ κδ'. τῆς 6'. τῶν Παραλειπομ. (Δοσιθ. 267. τῆς Δωδεκαβ.). Τώρα δὲ εὐρίσκεται τὸ λειψάνον του εἰς τὴν Ἰταλίαν, καθὼς λέγει ὁ Ἱεροσολ. Νεκτάριος σελ. 192. τῆς περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα ἀντιρρησεως. Ὁ δὲ Γεώργ. ὁ Κεδρινὸς διηγεῖται ὅτι, ἡ Ἐλισάβετ, μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας τοῦ φόνου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Ζαχαρίου, ἀπέθανε μέσα εἰς τὸ σπήλαιον, ὅπου ἦν κεκρυμμένη μετὰ τὸ παιδίον τῆς τὸν Ἰωάννην, Ἄγγελος δὲ Κυρίου ἐφρόντιζε τῆς ὀρφανίας καὶ ἀνατροφῆς τοῦ παιδίου εἰς τὴν ἔρημον. (Δοσιθ. βιβλ. 4. κεφ. Β'. ἐν τῇ Δωδεκάβιβλῳ).

«Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα λόγου»

ΚΑΝΩΝ ΙΕ΄.

Οὐκ ἐγκαλέσει τις ἡμῖν παρατηρουμένους Τετράδα καὶ Παρασκευὴν, ἐν αἷς καὶ νηστεύειν ἡμῖν κατὰ παράδοσιν εὐλόγως προστέτακται. Τὴν μὲν γὰρ Τετράδα διὰ τὸ γινόμενον συμβούλιον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τοῦ Κυρίου· τὴν δὲ Παρασκευὴν, διὰ τὸ πεπονθέναι αὐτὸν ὑπὲρ ὑμῶν· τὴν δὲ Κυριακὴν (1) χαρμωσύνης ἡμέραν ἄγομεν, διὰ τὸν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ, ἐν ἣ οὐδὲ γόνυ κλίνειν παρειλήφαμεν.

Ἑρμηνεῖα.

Διορίζει ὁ παρῶν Κανὼν, ὅτι δὲν θέλει κατηγορήσει τις ἡμᾶς τοὺς ὀρθοδόξους, διὰ τὴν κατὰ παράδοσιν, Ἀποστολικὴν δηλαδὴ, νηστεύομεν παντοτινὰ διὰ τὰς Τετράδας καὶ Παρασκευάς. Κάθε μὲν γὰρ Τετράδα νηστεύομεν, διὰ τὴν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐγένετο τὸ συμβούλιον ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Κυρίου· κάθε δὲ Παρασκευὴν, διὰ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Κύριος ἔπαθε· τὴν δὲ Κυριακὴν ἡμέραν ἔχομεν ἑορτῆς καὶ χαρᾶς, διὰ τὴν αὐτὴν ἀνάστη ὁ Κύριος ἀπὸ τῶν νεκρῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν παρελάβομεν οὐδὲ γόνυ νὰ κλίνωμεν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ξδ΄ Ἀποστολικὸν, καὶ τὸν κ΄ τῆς α΄.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν Ἀθανάσιος ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου (2). Διάκονος γὰρ ὢν, εὐρέθη παρῶν εἰς τὴν α΄ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐν ἔτει 325, ὁμοῦ μὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρον (3), καὶ ἐν ἔτει 326 (4) Ἀλεξανδρείας κατέστη Ἐπίσκοπος (5)· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠθέλησε νὰ συγκοινωνήσῃ μὲ τὸν Ἀρειον (καὶ μὲ δλον ὁποῦ ἐπρόσταξε τοῦτο ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, νομίσας ὅτι ὁ Ἀρειος ἐδέχθη τὸν ὄρον τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου), ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ἐκίνησαν κατ' αὐτοῦ, οἱ περὶ τὸν Νικομηδείας Εὐσέβιον, τὰς δεινὰς κατηγορίας καὶ διαβολὰς (6), καὶ ἐν μὲν τῷ 335 ἔτει καθιρεῖται ἀπὸ τὸ ἐν Τύρῳ ληστρικὸν συνέδριον (7)· εἰς δὲ τὸ ἀκόλουθον ἔτος (8) ἐξορίζεται εἰς Τρίβεριν τῆς Γαλλίας, μὲ τὸ νὰ διέβαλον αὐτὸν οἱ Ἀρειανοὶ πρὸς τὸν Βασίλεα, ὅτι δὲν ἀφίνει νὰ πηγαίνῃ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ διωρισμένον σιτάρι (9)· μετὰ δὲ δεκαοκτῶ μηνῶν (10), ἀποθανόντος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐπανέρχεται εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν διὰ προσταγῆς τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ γ΄, καὶ νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Κωνσταντίνου, ἐν ἔτει 332 (11)· ἐν ἔτει δὲ 341 καθαιρεῖται ἀπὸ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ Σύνοδον (12)· ἀνελθὼν δὲ εἰς Ρώμην καὶ καθαρὸς ἀποδειχθεὶς ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐκατηγορεῖτο, τόσον ἀπὸ τὴν ἐν Ρώμῃ γενομένην Σύνοδον ἐν ἔτει 342, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν κατὰ τὴν Σαρδικὴν ἐν ἔτει 347, ἀνακαλεῖται πάλιν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος Κωνσταντίνου, διὰ μεσιτείας καὶ ἀπειλῆς Κωνσταντοῦ τοῦ ἀδελφοῦ του (13)· μετὰ δὲ ἑξ ἡμερῶν κατακρίνεται ἀπὸ τὰ συνέδρια ὁποῦ ἐγέναν, ἐν μὲν τῷ Ἀρελάτῳ κατὰ τὸ 353, ἐν Μεδιολάνοις δὲ κατὰ τὸ 357 (14) καὶ εἰς τὴν ἑρμῶν τῆς Θηβαΐδος ὑποχωρεῖ (15), καὶ ἐκεῖ ἔμεινεν ἕως τέλους τοῦ Κωνσταντίνου. Βασιλεύσαντος δὲ τοῦ παραβάτου Ἰουλιανοῦ, ἀνεκαλέσθη εἰς τὸν θρόνον του, καὶ τὴν περὶ τῆς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως ποιήσας Σύνοδον, ἤνωσε τοὺς Δυτικούς μὲ τοὺς Ἀνατολικούς (16). Ἐν δὲ τῷ 362 (17) ἐξορίζεται ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρείαν προσταγῇ τοῦ Ἀποστάτου, εἰπὼν εἰς τοὺς δι' αὐτὸν κλαίοντας χριστιανούς «θαρσεῖτε, νεφύδριόν ἐστι καὶ ὀστρον

(1) Ἐν ἄλλοις, τὴν γὰρ Κυριακὴν.

(2) Σημειώσαι ὅτι, ὄχι μόνον ὁ Ρουφῖνος ἱστορήσεν ἐκεῖνο ὁποῦ λέγεται νὰ ἔκαμεν ὁ μέγας Ἀθανάσιος, μικρὸν παιδίον ὢν, τὸ νὰ βαπτίσῃ δηλ. τὰ ἀβάπτιστα συνομηλικὰ του παιδιά, ἀλλὰ ἀναφέρει αὐτὸ καὶ ὁ Σωκράτης, βιβλ. α΄. Κεφ. ις΄.

(3) Ὁ Σωζόμενος βιβλ. α΄. Κεφ. 17.

(4) Ὁ Κάβ. ἐν τόμ. α΄. σελ. 490.

(5) Ὁ Σωκράτης, βιβλ. α΄. Κεφ. 45. καὶ Σωζόμ. βιβλ. 6΄. Κεφ. 12.

(6) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι, καὶ Σωζόμ. βιβλ. 6΄. Κεφ. 22.

(7) Ὁ Σωκράτης αὐτόθι Κεφ. 32.

(8) Ὁ Κάβ. αὐτόθι.

(9) Ὁ Σωκράτης αὐτόθι Κεφ. 35.

(10) Ὁ Κάβ. αὐτόθι.

(11) Νικηφόρος ὁ Κάλλιςτος βιβλ. θ΄. Κεφ. 3.

(12) Ὁρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ δ΄. Κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ.

(13) Ὁρα τὰ προλεγόμενα τῆς ἐν Σαρδικῇ, καὶ ὁ Σωκράτης αὐτόθι Κεφ. 22. καὶ Κεφ. 23.

(14) Ὁρα τὴν 589. σελ. τοῦ ι΄. τόμου τῶν Συνοδικῶν τῆς τοῦ Βινίου ἐκδόσεως.

(15) Ὁ Ναζιαν. εἰς τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἀθανασίου.

(16) Ὁ Σωζόμενος βιβλ. ε΄. Κεφ. 12, καὶ ὁ Ναζιανζ. καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς παρούσης Β΄. Ἐπιστολῆς.

(17) Ὁ Κάβ. αὐτόθι.

παρλεύεται» (1)· ἐν δὲ τῷ 363 ἔλθων εἰς Ἀντιόχειαν, τὸν Ἰοβιανὸν ἐδίδαξε τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δόγματα (2)· ἐπὶ δὲ τοῦ Οὐάλεντος διωχθεὶς, κρυφίως εἰς ἓνα μνημα πατρικὸν ἐκρύβη (3)· μετ' ὀλίγον δὲ καλεσθεὶς ἀπὸ τὸν ἴδιον Οὐάλεντα, καὶ ἐν εἰρήνῃ ζήσας ἕως εἰς τὸ 371 ἢ 373 (4) τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο, τεσσαρακονταεξ ἔτη ἐπισκοπεύσας μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων κινδύνων ὁ ἀδαμάντινος (5). Κοντὰ δὲ εἰς τὰ ἄλλα του συγγράμματα, τὰ ὁποῖα εἰς τρεῖς τόμους συντάττονται, ἐν Παρισίοις ἐκδομένα κατὰ τὸ 1698 ἔτος, καὶ τὰς κανονικὰς ταύτας τρεῖς Ἐπιστολάς ἀφῆκεν εἰς ἡμᾶς, ἀναγκαίως οὖσας εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας εὐταξίαν καὶ κατάστασιν, αἵτινες ἐπικυροῦνται, ἀορίστως μὲν ἀπὸ τὸν α. τῆς δ'. καὶ τὸν α. τῆς ζ', ὠρισμένως δὲ ἀπὸ τὸν β'. τῆς Οἰκουμ. Γ'. καὶ διὰ τῆς ἐπικυρώσεως ταύτης Οἰκουμενικῆν τρόπον τινὰ ἀναγκασθάνουσι δύναμιν. Εὐρίσκονται δὲ ἐν τῷ β'. τόμῳ τῶν Πανδέκτων, καὶ σελ. 333 τοῦ α. τόμου τῶν Συνοδικῶν (6).

Α'. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου, πρὸς Ἀμοῦν μονάζοντα.

Πάντα μὲν καλὰ καὶ καθαρὰ τὰ τοῦ Θεοῦ ποιήματα, οὐδὲν γὰρ ἀχρηστον ἢ ἀκάθαρτον ὁ τοῦ Θεοῦ πεποίηκε λόγος. «Χριστοῦ γὰρ εὐδοκία ἐσμέν ἐν τοῖς σωζομένοις, κατὰ τὸν Ἀπόστολον» [β'. Κορ. β'. 15.] Ἐπειδὴ δὲ ποικίλα καὶ πολυτρόπα τὰ τοῦ διαβόλου βέλη, καὶ τοὺς ἀκεραιτέρους τὴν γνώμην παρασκευάζει ταραττεσθαι, κωλύει τε τῆς συνήθους γυμνασίας τοὺς ἀδελφοὺς, ὑποσπείρων αὐτοῖς λογισμοὺς ἀκαθαρσίας καὶ μολυσμοῦ, φέρε δὲ βραχέων καὶ τὴν τοῦ πονηροῦ πλάνην ἀπελάσωμεν, τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν χάριτι, καὶ τὴν τῶν ἀπλουστέρων γνώμην στηρίζωμεν. «Πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαρῶς,» [Τιτ. α. 15.] τῶν δὲ ἀκαθάρτων καὶ ἡ συνειδήσεις καὶ τὰ πάντα μεμύλονται. Ἄγαμαι δὲ τοῦ διαβόλου τὸ σόφισμα, ὅτι περιφθορὰ καὶ λύμη ὑπάρχων, λογισμοὺς ὑποβάλλει τῷ δοκεῖν μὲν καθαρότητος, ἔστι δὲ τὸ γινόμενον ἐνεδρα μᾶλλον ἢ δοκιμασία. Ἴνα γὰρ, ὡς προείπον, ἀπασχολήσῃ τοὺς ἀσκητὰς τῆς ἐθίμου καὶ σωτηριώδους μελέτης, καὶ δόξη κρατεῖν κατὰ τοῦτο τὰ αὐτὰ τινὰ κινεῖ βομβύκια, αἵτινα φέρει μὲν οὐδὲν τῷ βίῳ χρήσιμον, κενὰς δὲ ζητήσεις καὶ φλυαρίας, ἃς δεῖ παραιτεῖσθαι. — Ἦ γὰρ, εἶπέ μοι, ὦ ἀγαπητέ καὶ εὐλαβέστατε, ἔχει ἀμάρτημα ἢ ἀκάθαρτον φυσικὴ τις ἔκκρισις; ὡς εἴ τις ἐθέλοι ποιησθαι ἔγκλημα, καὶ τὰς διὰ ρινῶν ἐκπεμπομένας μύξας, καὶ τὰ διὰ στόματος πτύσματα. Ἔτι δὲ καὶ τούτων ἔχομεν λέγειν πλείονα, τὰς διὰ γαστέρων ἔκκρισεις, ἀπερ τῷ ζῳῷ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα καθέστηκεν. Ἔτι τε εἰ τῶν τοῦ Θεοῦ χειρῶν ἔργον πιστεύομεν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τὰς θείας Γραφάς, πῶς ἠδύνατο ἐκ καθαρᾶς δυνάμεως ἔργον τι γίνεσθαι μεμολυμένον; Καὶ εἰ γένος τοῦ Θεοῦ ὑπάρχομεν, [Πράξ. ιζ'. 28, 29.] κατὰ τὰς θείας τῶν Ἀποστόλων Πράξεις, οὐδὲν ἔχομεν ἐν ἑκυτοῖς ἀκάθαρτον. Τότε γὰρ μόνον μεμολύσμεθα, ὅτε τὴν δυσωδυστάτην ἀμαρτίαν ἐργάζομεθα. Ὅτε δὲ φυσικὴ τις ἀβουλήτως ἔκκρισις γίνεται, τότε τῇ τῆς φύσεως ἀνάγκῃ μετὰ τῶν ἄλλων, ὡς προείπομεν, καὶ τοῦτο ὑπομένομεν. — Ἄλλ' ἐπειδὴ περ οἱ θέλοντες ἀντιλέγειν μόνον τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις, μᾶλλον δὲ παρὰ Θεοῦ πεποιημένοις, παραφέρουσι καὶ ρητὸν Εὐαγγελικὸν, ὡς ὅτι, «οὐ τὰ εἰσερχόμενα κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα.» [Μκτθ. ιε. 11]. Ἀναγκάτως αὐτῶν καὶ ταύτην τὴν ἀλογίαν (οὐ γὰρ ἂν εἴπωμεν ζήτησιν) ἐλέγξωμεν. Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ τὰς Γραφὰς κατὰ τὰς ἰδίας ἀμαθείας ἀστήρικτοι ὄντες, βιάζονται. Ἔχει δὲ τὸ θεῖον οὕτω λόγιον. Τινῶν γὰρ πάλιν τούτοις ὁμοίως ἐνδυκαστῶς ἐχόντων περὶ βρωμάτων, αὐτοὶς ὁ Κύριος λύω αὐτῶν τὴν ἀγνοίαν, ἡγουν τὴν ἀπάτην δημοσιεύων, φησὶ, μὴ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῦν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα. Εἶτα ἐπάγει καὶ πόθεν ἐξερχόμενα, τὰ ἀπὸ τῆς καρδίας. Ἐκεῖ γὰρ εἶναι τοὺς πονηροὺς θησαυροὺς τῶν βεβήλων λογισμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων γινώσκει. Συντομώτερον δὲ ὁ Ἀπόστολος αὐτὸ δεδιδραχμένος (7) φησὶ· «βρῶμα ἡμῶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ». [ἀ. Κορινθ. ἡ. 8.] Φαίη δ' ἂν τις καὶ νῦν εὐλόγως φυσικὴ τις ἔκκρισις ἡμᾶς οὐ παραστήσει πρὸς τιμωρίαν. Τάχα δὲ καὶ παῖδες ἰατρῶν (ἵνα καὶ ἐκ τῶν ἐξωθεν δυσωπηθῶσιν) ὑπὲρ τούτου ἀπολογήσονται, ὅτι τῷ ζῳῷ δέδονται τινες ἀναγκαῖαι διεξόδοι, πρὸς τὸ τῶν ἐν ἡμῖν ἐκάστῳ μελῶν τρεφομένων χυμῶν τὸ περιττὸν ἀποπέμπειν. Οἷον κεφαλῆς περιττώματα τρίχες, καὶ τὰ ἀπὸ κεφαλῆς ὑδατώδη πεμπόμενα, καὶ γαστρὸς διαχωρήματα, καὶ τοῖνον τῶν σπερματικῶν πόρων ἐκεῖνο περίττωμα. Ποῖα τοίνυν ἐστὶ πρὸς Θεὸν (8), ὃ πρεσβύτα θεοφιλέστατε, ἀμωρία αὐτοῦ τοῦ πλάσαντος τὸ ζῶον Δεσπότου, θελήσαντος καὶ ποιήσαντος ταῦτα τὰ μέλη τοιαύτας ἔχειν διεξόδους; — Ἐπειδὴ δὲ δεῖ προλαμβάνειν τὰ τῶν πονηρῶν ἐναντιώματα (εἴποιεν γὰρ ἂν, οὐκοῦν οὐκ ἔστιν ἀμαρτία οὔτε ἡ ἀληθῆς χρῆσις, εἰ τὰ ὄργανα παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ διαπέπλασται), πρὸς τοῦτο ἐρωτηματικῶς αὐτοῦ; παύσομεν φάσκοντες. Ποῖαν λέγεις χρῆσιν; Τὴν ἐν Νόμῳ, ἣν ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε λέγων· «Ἀυξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν»; [Γεν. α'. 28.] ἣν ὁ Ἀπόστολος ἀπε-

(1) Ὁ Σωζόμενος Κεφ. ιε.

(2) Ὁ αὐτὸς ἐν βιβλ. ζ'. Κεφ. 5.

(3) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι Κεφ. 12.

(4) Ὁ Κἀβ. αὐτόθι.

(5) Ὁ Σωκράτης βιβλ. δ'. Κεφ. 2.

(6) Τὸν Ἀθανάσιον, ὁ μὲν Ἰουστινιανὸς (ἐπιστολ. πρὸς τὴν ἑ. Σύνοδ.) Μέγαν τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλον ὀνομάζει, ὁ δὲ Βασίλειος (ἐπιστολ. πρὸς Ἀθανάσιον) κεφαλὴν ἔρωμένην, παντὶ τῷ σώματι τὴν ὑγιάν ἐπιχορηγοῦσαν. Καὶ πάλιν λέγει (ἐπιστολ.

πρὸς τοὺς ἐν τῇ Δύσει ἀδελφ.). Ὁ τιμιώτατος Πατὴρ ἡμῶν Ἀθανάσιος. Ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος (ἐπιστολ. πρὸς Ἰωάν. Ἀντιοχ.) ἀκριβῆ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ πίστεως Ἐκδικον τοῦτον καλεῖ. Ὁ Χρυσόστ. Ἀποστολικὸν τοῦτον λέγει. Παῦλος Ἐμέσης (ἐν τῇ ὁμιλίᾳ, ἣν ἐποίησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρόντος τοῦ Κυρίλλου) Στόλον καλεῖ ὀρθοδοξίας. Καὶ ἡ ζ'. Σύνοδος (πράξις 4) Πένταθλον τῆς Ἐκκλησίας αὐτὸν ὀνομάζει.

(7) Ἐν ἄλλοις, ἀποδεδειγμένως φησὶ.

(8) Ἰωσφ., πρὸς Θεοῦ.

E.Γ.Δ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

δέξατο εἰπὼν· «Τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος»; [Ἐβρ. ιγ'. 4.] ἢ τὴν δημώδη μὲν, λαθραίως δὲ καὶ μοιχικῶς ἐπιτελουμένην; ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων, τῶν ἐν τῷ βίῳ γινομένων, εὐρήσομεν τὰς διαφορὰς κατὰ τι γενομένης· οἶον, φονεῦειν οὐκ ἔξεστιν, ἀλλ' ἐν πολέμῳ ἀναίρειν τοὺς ἀντιπάλους καὶ ἔννομον καὶ ἐπαίνου ἀξίον. Οὕτω γοῦν καὶ τιμῶν μεγάλων οἱ κατὰ πόλεμον ἀριστεύσαντες ἀξιοῦνται, καὶ στήλαι τούτων ἐγείρονται, κηρύττουσαι τὰ κατορθώματα. Ὡστε τὸ αὐτὸ, κατὰ τι μὲν καὶ κατὰ καιρὸν οὐκ ἔξεστι, κατὰ τι δὲ καὶ εὐκαιρως, ἀφίεται τε καὶ συγκεχώρηται. Ὁ αὐτὸς οὖν καὶ περὶ τῆς μίξεως λόγος. Μακάριος ὁς ἐν νεότητι ζυγὸν ἔχων ἐλεύθερον, τῇ φύσει πρὸς παιδοποιεῖαν κέχρηται· εἰ δὲ πρὸς ἀτέλγειαν, πόρνους καὶ μοιχοὺς. [Ἐβρ. ιγ'. 4.] ἢ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ τιμωρία ἐκδέχεται. Δύω γὰρ οὐσῶν ὁδῶν ἐν τῷ βίῳ περὶ τούτων, μιᾶς μὲν μετριωτέρας καὶ βιωτικῆς, τοῦ γάμου λέγω, τῆς δὲ ἐτέρας ἀγγελικῆς καὶ ἀνυπερβλήτου, τῆς παρθενικῆς, εἰ μὲν τις τὴν κοσμικὴν, τοῦτ' ἐστι τὸν γάμον ἔλοιτο, μέμψιν μὲν οὐκ ἔχει, τσαῦτα δὲ χαρίσματα οὐ λήψεται. Λήψεται γὰρ, ἐπεὶ περ φέρει καὶ αὐτὸς καρπὸν τὸν τριάκοντα. Βί δὲ τὴν ἀγνήν τις καὶ ὑπερκόσμιον ἀσπάσοιτο, εἰ καὶ τραχεῖα παρὰ τὴν πρώτην καὶ δυσλατόθωτος ἡ ὁδὸς, ὅμως ἔχει χαρίσματα θαυμασιώτερα· τὸν γὰρ τέλειον καρπὸν, τὴν ἑκατοντάδα ἐβλάστησεν. Ὡστε τὰ ἀκάθαρτα αὐτῶν καὶ πονηρὰ ζητήματα λύσεις ἰδίας ἔσχηκε καὶ παρὰ τῶν θείων Γραφῶν πάλαι προλυθείσας.— Ὑποστήριξε τοίνυν, ὦ Πάτερ, τὰς ὑπὸ σαυτὸν ἀγέλας, ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν παρακαλῶν, ἐκ τῶν βυαγγελικῶν ψυχαγωγῶν, ἐκ τῶν Ψαλμῶν συμβουλευίων. Ζησὸν με, λέγων, κατὰ τὸ λόγιόν σου, [Ψαλμ. ριή. 7.] λόγιον δὲ αὐτοῦ τὸ ἐκ καθαρᾶς λατρεύειν αὐτῷ καρδίας. Τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ αὐτὸς Προφήτης, ὡς περ ἑαυτὸν μεταφράζων, λέγει· «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός», [Ψαλ. ν'. 11.], ἵνα μὴ ρυπαρῶεις λογισμοὶ με ταραξῶσι. Καὶ πάλιν Δαβὶδ· «Καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στηρίξόν με,» [Ψαλμ. ν'. 13.] ἵνα κἄν ποτε διαλογισμοὶ με θορυβήσωσιν, ἰσχυρὰ τις δύναμις παρὰ σοῦ στηρίξῃ με, ὡς περ κρηπίς τυγχάνουσα. Αὐτὸς τοίνυν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συμβουλευίων, λέγε πρὸς τοὺς βράδιον τῇ ἀληθείᾳ πειθομένους· «Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου» [Ψαλμ. ν'. 14.], καὶ θαρρῶν Κυρίῳ ὅτι πείσεις ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης κακίας, ψάλλε· «Καὶ οἱ ἀσεβεῖς ἐπὶ σέ ἐπιστρέψουσι». Γένοιτο δὲ, τοὺς μὲν κακοῦθως ζητοῦντας, παύσασθαι τῆς τοιαύτης ματαιοπονίας, τοὺς δὲ διὰ εὐσέβειαν ἐνδοικστῶς ἔχοντας, Πνεύματι ἡγεμονικῷ κρατυθῆναι. Ὅσοι δὲ βεβαίως τὴν ἀλήθειαν ἐπίστασθε, ἀρραγῆ ταύτην κατέχετε καὶ ἀσάλευτον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα καὶ κράτος, σὺν ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Ἐ ρ μ η ν ε ε α.

Ἐπειδὴ ὁ μέγας οὗτος Πατὴρ ἡμῶν ἠρωτήθη, καθὼς φαίνεται, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως ἐγγινομένην ἡμῖν καθ' ὕπνον ἔκκρισιν, εἴτε ἐνυπνιασμὸν κοινότερον λεγομένην, ἢ ἢναι ἐφάμαρτος, ἔκαμε τὴν παροῦσαν ἀποκριτικὴν ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας λέγει, ὅτι ὅλα τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ εἶναι καθαρὰ, καὶ κἄνενά ἀκάθαρτον, ἢ μεμολυσμένον δὲν ἐποίησεν ὁ Θεός. Ἀμή, ἐπειδὴ καὶ τοῦ Διαβόλου ἢ μηχαναῖς εἶναι πολλαῖς καὶ διάφοραις, μετὰ τὰς ὁποίας ἔχει συνήθειαν νὰ συγχίζῃ, καὶ νὰ ἐνοχλῇ τοὺς ἀπλοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, ἢτοι τοὺς ἀσκητὰς, καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίξῃ ἀπὸ τὴν συνηθισμένην ἀρετὴν τους, μετὰ τὸ νὰ σπέρῃ λογισμοὺς ἀκαθάρτους εἰς τὴν φαντασίαν τους, πρέπει ἡμεῖς νὰ ἐξορίσωμεν αὐτὴν τὴν μηχανὴν τοῦ Διαβόλου μετὰ τὴν βρῆθειαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ στερεώσωμεν καὶ τὴν γνώμην τῶν ἀπονηρέτων ἀδελφῶν μας, διὰ νὰ μὴν ἐνοχλοῦνται πλέον. Ἀρχεται δὲ ἀπὸ τὸ ρητὸν τοῦ μακαρίου Παύλου, καὶ λέγει· Ὅλα τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ εἶναι καθαρὰ εἰς τοὺς καθαρούς, καὶ ἐναρέτους. Εἰς δὲ τοὺς ἀκαθάρτους καὶ ἀμαρτωλοὺς φαίνονται ὅλα ἀκάθαρτα καὶ μεμολυσμένα, διὰ τὴν μεμολυσμένην καὶ ἀκάθαρτον συνείδησίν τους. Θαυμάζει δὲ ὁ ἅγιος τὴν πονηρίαν τοῦ Διαβόλου, πῶς αὐτὸς ἀκάθαρτος ὢν, σπείρει εἰς ἡμᾶς λογισμοὺς καθαρούς μὲν, κατὰ τὸ φαινόμενον, τῆς δὲ ἀληθείας ὄντας δοκιμαῖς τούτου καὶ κρυφὰ μηχανήματα, (1) διὰ νὰ ἐμποδίξῃ, καθὼς εἴπομεν, τοὺς ἀδελφοὺς ἀπὸ τὴν σωτηριώδη μελέτην, καὶ νὰ φανῃ, ὅτι ἐνίκησεν αὐτοὺς, μετὰ κἄποια βομβύκια, ἢτοι μετὰ κἄποιους κρότους, καὶ φόβους οὐτιδανούς τῶν ζώφρων τῶν καλουμένων Μπουμπούρων, οἱ ὅποιοι δὲν προξενούσιν ἄλλο εἰς τὴν ζωὴν μας, πᾶρεξ λογοτριβὰς καὶ συζητήσεις ματαιίας, τὰς ὁποίας μᾶς λέγει νὰ μισῶμεν ὁ Θεὸς Παῦλος. Ἐπειτα ἐρωτᾷ τὸν ὄσιον λέγων, ποίαν ἀμαρτίαν, ἢ ἀκαθαρσίαν ἔχει ἢ φυσικὴ ἔκκρισις, ὅπου συμβαίνει ἐν τοῖς ὕπνοις, καὶ εὐγίνει ὡσάν ἕνα περίττωμα; (2) πᾶρεξ ἀνίσως θελήσῃ τινὰς νὰ κατηγορήσῃ καὶ ὅλον τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὰς

(1) Ἡ καὶ οὕτως ἐρμηνεύεται. Οἱ λογισμοὶ αὗτοι ὅπου ὑποβάλλει ὁ διάβολος, εἶναι περισσότερον ἐνεδρα καὶ μηχανῆ, πᾶρεξ μία ψιλὴ δοκιμῆ.

(2) Ἐναντιοφανεία ἀνακύπτει μετὰ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου καὶ τοῦ οὐρανοφάντορος Βασιλείου· ὁ μὲν γὰρ ἐνταῦθα ἀποφαινεταί, ὅτι ἢ ἐν τοῖς ὕπνοις συμβαίνουσα φυσικὴ ἔκκρισις δὲν εἶναι ἀμαρτία, ὁ δὲ Βασιλ. ἐν τοῖς κατ' ἐπιτομήν ὕροις τῷ. τὴν θέλει ἐφάμαρτον ἀκαθαρσίαν. Ὅμως καὶ οἱ δύο λέγουσιν· ὁρθὰ καὶ ἀλλήλοις σύμφωνα. Ὁ μὲν γὰρ Ἀθανάσιος λέγει διὰ τὴν ρεῦσιν ἐκείνην ὅπου προέρχεται χωρὶς νὰ γνωρίζῃ κἄμμίαν ἄλλην αἰτίαν, ἢ γοῦν ἢ πολυφαγίαν καὶ πολυποσίαν καὶ πολυῦ-

πνίαν καὶ ἀνάπαυσιν, ἢ προηγησαμένην τινὸς προσώπου ἠδονικὴν καὶ ἐμπαθῆ ἐπιθυμίαν, ὃ καὶ μάλιστα προπαρασκευαστικὸν τῆς τοιαύτης ρεῦσεως γίνεται. Τὴν τοιαύτην, λέγω, ρεῦσιν, ὅπου ἀπὸ αὐτὰ κἄνενά δὲν τὴν γεννᾷ, ἀλλὰ εἶναι καὶ αὐτὴ ἕνα φυσικὸν περίττωμα, καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνα τὰ ἄλλα ὅπου ἐπαριθμεῖ ὁ ἅγιος, δὲν τὴν ἔχει διὰ κακὸν τίποτε. Ὅθεν καὶ δὲν λέγει ἀπλῶς, ἢ ἔκκρισις δὲν εἶναι ἀμαρτία, ἀλλὰ λέγει μετὰ προσθήκην ἢ φυσικὴ ἔκκρισις, ἢ γοῦν ἐκείνη ἢ αὐτόματος καὶ μόνον ὡσάν ἕνα ἀπλῶς περίττωμα συμβαίνουσα, ἐκείνη δὲν εἶναι κακὴ, διατὶ εἶναι ἀποτέλεσμα φυσικὸν φυσικοῦ σώματος, τὸ ὅποιον, ὡς ἀγαθοῦ Δημιουργοῦ δημιουργήμα, δὲν εἶναι τρόπος νὰ μὴ ἦναι

ἄλλας ἐκκρίσεις καὶ περιττώματα ὅπου εὐγάνει. Ὡσάν νὰ εἰποῦμεν διὰ τὰς μύξας, διὰ τὰ φλέγματα, καὶ πρὸς τούτοις καὶ διὰ αὐτὰ τῆς γαστρὸς τὰ ὑποχωρήματα, τὰ ὅποια εἶναι ὡσάν ἀναγκαῖα εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Διότι, ἂν πιστεύωμεν (λέγει) πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ποίημα τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ (καθὼς καὶ εἶναι κατὰ τὰς Γραφάς), πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ᾖναι ἀκάθαρτον τὸ ποίημα τοῦ Θεοῦ, εἰς καιρὸν ὅπου ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἶναι λίαν καλὰ; Καὶ ἂν ἡμεθεα γένος αὐτοῦ, κατὰ τὸν ποιητὴν Ἄρατον, καὶ τὸν θεῖον Παῦλον, λοιπὸν δὲν ἔχομεν κἀνένα μέρος ἀκάθαρτον· διότι τότε μολυνόμεθα, ὅταν τὴν βρωμερὰν καὶ ἀξιοδάκρυτον ἀμικρίαν πράττωμεν. Ὅταν δὲ ἡ φυσικὴ ἐκκρίσις συμβῆ ἐν τοῖς ὑπνοῖς ἡμῶν χωρὶς τὸ θέλημά μας, τότε ὑπομένομεν ταύτην, ὡσάν ἓνα παρακολούθημα ἀναγκαῖον τῆς φύσεώς μας, καθὼς καὶ τὰ ἀνωτέρω περιττώματα, ὅπου εἶπομεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου θέλουσι νὰ ἐναντιώνωνται εἰς τὰ ὀρθῶς λεγόμενα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὰ παρὰ Θεοῦ ποιηθέντα, φέρουσιν εἰς ἐναντίωσίν μας τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου ὅπου λέγει, ὅχι τὰ εἰσερχόμενα, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον, πρέπει νὰ ἀναιρέσωμεν καὶ αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν των καὶ ὅχι ἀπορίαν, καὶ λέγομεν ὅτι, αὐτοὶ ὄντες ἀμικτεῖς, ἐξηγοῦσι καὶ τὰς ἁγίας Γραφάς κατὰ τὴν ἀρέσκειαν καὶ ἀμάθειάν τους. Τὸ δὲ Εὐαγγελικὸν ρητὸν ἔχει τέτοιον νόημα. Ἐπειδὴ μερικοὶ ἐδίσταζον (ὡσάν τούτους) διὰ τὰ φαγητὰ, δειλιῶντες ὅτι ἔχουν νὰ τοὺς μολύνουν ἐὰν τὰ φάγουν, ὁ Χριστὸς λύει τὴν ἀγνοίαν καὶ φανερόναι τὴν ἀπάτην αὐτῶν λέγων, ὅτι ὅχι τὰ εἰσερχόμενα κοινοὶ, ἢτοι μολύνουν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα, καὶ εὐθὺς λέγει καὶ πόθεν ἐξέρχονται, δηλονότι ἀπὸ τὴν καρδίαν, εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκονται οἱ πονηροὶ θησαυροὶ τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων. Ὁ δὲ θεὸς Παῦλος πλέον σύντομα καὶ φανερά μας ἐδίδαξε τοῦτο λέγων, «βρῶμα ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ.» Τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον δικαίως ἤθελεν εἰπεῖ τινὰς καὶ εἰς τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν. Φυσικὴ ἐκκρίσις οὐ παρίστησιν ἡμᾶς πρὸς τιμωρίαν. Τάχα δὲ περὶ τούτου θέλουν ἀποκριθῶν, λέγει, εἰς αὐτοὺς καὶ οἱ τῶν σωματίων ἰατροὶ, διὰ νὰ καταπεισθῶσι κἄν ἀπὸ τοὺς ἐξωθεν. Λέγουσι γὰρ καὶ αὐτοὶ, ὅτι ἐδόθησαν κἀποιοὶ ἀναγκαῖοι πόροι ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ εὐγαίνωσι τὰ περιττώματα ἀπὸ τὰ τρεφόμενα μέλη μας, ὡσάν νὰ εἰποῦμεν, περιττώματα μὲν τῆς κεφαλῆς εἶναι αἱ τρίχες καὶ τὰ ἄλλα ὑγρὰ ὅπου εὐγαίνουσι διὰ τῶν πόρων αὐτῆς (μύξαις δηλ. ἀπὸ τὴν μύτην, πτύσματα ἀπὸ τὸ στόμα, δάκρυα ἀπὸ τὰ ὀμμάτια καὶ τὰ λοιπὰ), τῆς δὲ γαστρὸς περιττώματα εἶναι τὰ ὑποχωρήματα. Τὸ λοιπὸν, καθὼς εἶναι αὐτὰ, ἔτσι καὶ ἐκεῖνη ἢ ἐκκρίσις τοῦ ἐνυπνιασμοῦ εἶναι ἓνα περιττώμα τῶν σπερματικῶν πόρων· ὅθεν στρέφει πρὸς τὸν ὄπιον καὶ λέγει· Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἠθέλησε νὰ ἔχη τὸ σῶμά του τοιαύτας ὀργανώσεις καὶ πόρους, ποῖαν ἀμαρτίαν πλέον ἔχει ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦτο; οὐδεμίαν, ὡς νομίζω. Πρέπει δὲ ἀκόμη λέγει, νὰ προλάβωμεν τὰς ἀνθιστάσεις τῶν φυλονείων καὶ πονηρῶν· διότι δύνανται νὰ εἰποῦν, λοιπὸν δὲν εἶναι ἀμαρτία, οὔτε ἡ ἀληθινὴ μεταχειρίσις τῶν σπερματικῶν ὀργάνων, ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τοιούτην χρῆσιν καὶ μεταχειρίσιν; πρὸς τὸ ὅποιον ἀποκρινόμεθα. Ποῖαν λέγεις χρῆσιν καὶ μεταχειρίσιν; τὴν νόμιμον καὶ ἐκεῖνην ὅπου ὁ Θεὸς συνεχώρησε μὲ τὴν, ἀδξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε ἐντολήν, τὴν ὅποιαν καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐγκωμιάζει, λέγων· Ἦμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ἢ τὴν κοινήν ὅπου γίνεται κρυφίως καὶ ἀνόμως; ταύτην εἰπεῖν, τὴν πορνείαν καὶ τὴν μοιχείαν; εἰ μὲν ἐκεῖνην λέγεις, φανερόν, ὅτι εἶναι καλὴ, εἰ δὲ ταύτην, φανερόν, ὅτι εἶναι κακὴ. Καὶ ὡς μὴ θαυμάζωμεν (λέγει ὁ Ἅγιος) ἂν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα γίνεται, ποτὲ μὲν καλόν, ποτὲ δὲ κακόν, ἐπειδὴ βλέπομεν καὶ ἄλλα πολλὰ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ὅπου γίνονται ἄλλοτε μὲν καλὰ, ἄλλοτε δὲ κακὰ. Χάριν λόγου, ὁ φόβος δὲν εἶναι συγκεχωρημένος, ἀμὴ ὅταν γίνεται ἐν καιρῷ πολέμου ἐναντίον εἰς ἐχθρούς πίστεως, τότε εἶναι καὶ συγκεχωρημένος καὶ ἐπαινετός, καὶ διὰ τοῦτο οἱ νικήσαντες εἰς πόλεμον μεγάλας τιμὰς λαμβάνουσι καὶ ἀνδριάντες στήνονται εἰς τὸ ὄνομά των, οἵτινες κηρύττουσι τὰς νίκας των (περὶ τούτων δὲ τὸν ἱγ' τοῦ Βασιλείου). Τὸ λοιπὸν, τοῦτος ὁ ἴδιος λογαριασμὸς ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὴν μίξιν. Καὶ ἐπαινεῖ μὲν ὁ Ἅγιος ἐνταῦθα ἐκείνους ὅπου μεταχειρίζονται τὴν συνάφειαν τοῦ γάμου πρὸς παιδοποιίαν, μὲ τὸ ρητὸν τοῦ Ἱερεμίου· ἐκφοβεῖ δὲ πάλιν τοὺς ἀσελεγεῖς μὲ τὸ Ἀποστολικὸν ρητὸν, ὅπου λέγει, πόρνοι καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός. Ἔϊτα δείκνυσιν, ὅτι ὁ Θεὸς μας ἐδειξεν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν δύο στρατάς, μίαν μὲν μετρίαν καὶ ταπεινὴν, τὴν τοῦ γάμου λέγω καὶ τῆς ὑπανδρείας, καὶ ἄλλην δὲ ἀγγελικὴν καὶ ἀσύγκριτον, τὴν τῆς παρθενίας· καὶ ὁποῖος μὲν διαλέξει τὸν γάμον, δὲν ἔχει κἀμμίαν ἀμαρτίαν, πλὴν δὲν ἡμπορεῖ νὰ λάβῃ τὰ χαρίσματα τῆς παρθενίας (1), λαμβάνει ὅμως τὸν τριάκοντα καρπὸν (διὰ

ἀγαθόν. Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἀκαθαρσίαν ὀνομάζει τὴν ἐν τοῖς ὑπνοῖς συμβαίνουσαν ρεῦσιν, ὅχι ἀπλῶς πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ φαντασίας ἠδονικῆς, τὴν ἀπὸ γαργαλισμοῦ ἡμερινοῦ, ταύτην εἰπεῖν τὴν ἐξ ἔρωτος συμβαίνουσαν, διατὶ αὐτὴ δὲν εἶναι μόνον τοῦ σώματος μολυσμὸς, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς, καὶ πολὺ πρότερον τῆς ψυχῆς, ὅτι ἐκεῖνης πρώτης παθούσης καὶ λογισαμένης τὸ κακόν, ἐκείθεν καὶ εἰς τὸ σῶμα κατέβη τὸ πάθος τοῦ μολυσμοῦ. Ὅρα δὲ ὅτι, καὶ μ' ὄλον ὅπου ὁ μέγας Ἀθανάσιος δὲν λέγει ἀκάθαρτον τὴν ρεῦσιν τοῦ σπέρματος, δὲν ἐπρόσθεσεν ὅμως, ὅτι καὶ νὰ μεταλαμβάνουν οἱ τοῦτο παθόντες, ἀλλὰ τὸ ἐσιώπησε, καὶ ὅρα εἰς τὸν δ' τοῦ Διονυσίου.

(1) Οὐράνια καὶ ὑπεροχικὰ εἶναι τὰ τῆς παρθενίας χαρίσμα-

τα καὶ προνόμια, καὶ κἀμμίαν σύγκρισιν μετὰ τοῦ γάμου δὲν ἔχουσιν. Ὁ γὰρ θεὸς Χρυσόστομος ἐν τῷ περὶ Παρθενίας λόγῳ φησὶ· «Τοσοῦτω προῦχει τοῦ γάμου ἢ παρθενίας, ὅση τῆς γῆς ὁ οὐρανὸς ἀπολείπεται, καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ Ἄγγελοι.» Ὁ Αὐγουστίνος ἐν τῷ περὶ παρθενίας· Ἡ παρθενικὴ διαγωγή ἀγγελικὴ ἐστὶ διαγωγή, καὶ ἐν φθαρτῷ σώματι ἀιδίου ἀφθαρσίας μελέτη. Ὁ Ἱερώνυμος (βιβλ. κατὰ Ἰοβινίαν)· «Ἡ παρθενία θυσία ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, μίμησιν ἔχουσα ἀγγελικὴν.» Καὶ ἐπιστ. κβ'. λέγει· «Ὅταν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατέβη ἐπὶ τῆς γῆς, ἀγγελικὴν διαγωγήν κατέστησεν, ὅπως ὁ ὑπὸ τῶν Ἄγγελων ἐν οὐρανῷ προσκυνούμενος, Ἄγγελος ἐπὶ γῆς ἔχη.» Ὁ Θεοφάνης Ἰγνάτιος ἐν τῇ πρὸς Ταρσοῖς ἐπιστολῇ· «Τὰς παρθένους ἱερείας

της παιδοποιίας) κατά την παραβολήν τοῦ σπόρου. Ὅποιος δὲ ἀγαπήσει τὴν παρθενίαν καὶ μοναδικὴν πολιτείαν, (ἀγκαλιὰ καὶ αὕτη εἶναι δυσκατόρθωτος παρά τὴν πρώτην, ἤτοι ἢ περισσώτερον ἀπὸ τὴν πρώτην ὁδὸν τοῦ γάμου δηλαδὴ, ἢ κατ' ἀρχάς, διὰ τὸ ἀσυνήθιστον καὶ τὸ τοῦ σώματος νεάζον καὶ πρὸς μίξιν κατώφερές), ἀποκτᾷ ὁμῶς χαρίσματα θαυμαστότερα ἀπὸ τὸν γάμον· διότι βλαστάνει τὸν τέλειον καρπὸν, τὴν ἑκατοντάδα, εἶτα λέγει, ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀκάθαρτα ζητήματα τῶν τοιούτων ἔχουσι τὴν λύσιν τῶν ἀπὸ τὰς ἀγίας Γραφᾶς. Συμβουλευσας δὲ αὐτὸν νὰ ὑποστηρίξῃ μὲ συμβουλὰς καὶ νοουθεσίας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κυβερνωμένους Μοναχοὺς, ἔκ τε τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου, ἔκ τε τοῦ Ἀποστόλου καὶ ἔκ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ, καὶ εἰς εὐχὴν τρέψας τὸν λόγον, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν. Ὅρα καὶ τὸν δ' τοῦ Διονυσίου, καὶ τὴν εἰς ἐκεῖνον ὑποσημείωσιν.

Τοῦ αὐτοῦ Ἐπιστολὴ Β'. πρὸς Ρουφινιανὸν, ἢ Ρουφιανόν.

Κυρίῳ υἱῷ καὶ ποθεινότητι συλλειτουργῷ Ρουφιανῷ, Ἀθανάσιος ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Σὺ μὲν τὰ υἱῷ ἠγαπημένῳ πρέποντα πρὸς πατέρα γράφεις. Ἐγγίσαντα γὰρ σε διὰ τοῦ γράμματος περιπτυξάμενη, πάντων ἐμοί, ποθεινότετε Ρουφινιανέ, καὶ γὰρ ὡς υἱῷ δυνάμενος γράφειν ἐν τε προομιόις καὶ μέσοις καὶ τελευταίοις ἐπέσχον, ἵνα μὴ ἐκ γραμμάτων ἢ τύστασις καὶ ἢ μαρτυρία γνωρίζηται. Οὕτω τοίνυν πίστευε διακειμένος· σὺ γὰρ ἐμὴ Ἐπιστολὴ κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπιγινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ἐν καρδίᾳ. [β'. Κεφ. γ'. 2.] Οὕτω τοίνυν πίστευε διακειμένος. Ναι, πίστευε. Προσαγορεύω σε καὶ προτρέπω γράφειν οὐ γὰρ ὀλίγως, ἀλλὰ μεγάλως εὐφραίνεις τοῦτο ποιῶν. — Ἐπειδὴ δὲ φιλοκάλως καὶ ἐκκλησιαστικῶς (τοῦτο γὰρ πάλιν πρέπει τῇ σῆ εὐλαβείᾳ) ἠρώτησας περὶ τῶν δι' ἀνάγκην ὑποσυρέντων μὲν, μὴ φθορέντων δὲ ἐν τῇ κακοπιστίᾳ, καὶ ἠθέλησας γράψαι με τὰ δόξαντα περὶ αὐτῶν ἐν ταῖς Συνόδοις καὶ πανταχοῦ· γίνωσκε, Κύριέ μου ποθεινότετε, ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν παυσαμένης τῆς γενομένης βίβης, γέγονε Σύνοδος πρὸντων ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν Ἐπισκόπων· γέγονε δὲ καὶ παρά τοις τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοῖς. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τοῖς ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, καὶ ἤρρεσεν ὅπερ ὧδε καὶ πανταχοῦ. Ὡστε τοῖς μὲν καταπεπτωκόσι καὶ προϊσταμένοις τῆς ἀσεβείας, συγγινώσκειν μὲν μετανοοῦσι, μὴ δίδόναι δὲ αὐτοῖς τόπον Κλήρου. Τοῖς δὲ μὴ ἀθετοῦσι μὲν τῆς εὐσεβείας, παρασυρεῖσι δὲ δι' ἀνάγκην καὶ βίαν, ἔδοξε δίδεσθαι μὲν συγγνώμην, ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ Κλήρου, μάλιστα ὅτι ἀπολογίαν πιθανὴν ἐπορίσαντο, καὶ ἔδοξε τοῦτό πως οἰκονομικῶς γεγενῆσθαι· διαβεβαιώσαντο γὰρ μὴ μεταβεβλησθαι εἰς ἀσέβειαν. Ἴνα δὲ μὴ κατασταθέντες τινὲς ἀσεβέστατοι διαφθείρωσι τὰς Ἐκκλησίας, εἴλοντο μᾶλλον συνδραμεῖν τῇ βίᾳ καὶ βαστάσαι τὸ βάρος, ἢ λαοὺς ἀπολέσθαι. — Τοῦτο δὲ λέγοντες, ἔδοξαν καὶ ἡμῖν πιθανῶς λέγειν, διὰ τὸ καὶ προφασίζεσθαι αὐτοὺς τὸν Ἀαρὼν τὸν Μωυσέως ἀδελφὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ συνδραμεῖν μὲν τῇ τοῦ λαοῦ παραβάσει, ἀπολογίαν δὲ ἐσχηκένας, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐπιμεῖνῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ. Καὶ γὰρ ἦν φαινόμενον εὐλογον, ὅτι μένοντες μὲν ἐν τῇ ἐρήμῳ, δύνανται παύσασθαι τῆς ἀσεβείας, εἰσελθόντες δὲ εἰς Αἴγυπτον, ἐπετρέβοντο καὶ κῆξαν ἐν αὐτοῖς τὴν ἀσέβειαν. Τοῦτου τοίνυν ἕνεκα συγγνωστὸν τὸ πρὸς τὸν Κλήρον γέγονε. Τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι συγγνώμη δέδωται. — Ταῦτα καὶ τῇ σῆ εὐλαβείᾳ δηλῶ, θαρρῶν ὅτι καὶ τὰ δόξαντα ὑποδέχεται σου ἡ Θεοσεβεία, καὶ οὐ καταγνώσεται ἐκ χειρὶ τῶν συνελθόντων οὕτω. Καταξίωσον δὲ ταῦτα ἀναγνῶναι τῷ ἱερικτῆρι καὶ τῷ λαῷ τῷ ὑπὸ σέ, ἵνα καὶ αὐτοὶ γινώσκοντες μὴ μέμφωνται οὕτω σε διακειμένον περὶ τοὺς τοιούτους. Ἀπρεπὲς γὰρ ἦν ἐμὲ γράφειν, δυνάμενης τῆς σῆς εὐλαβείας, καὶ τὴν ἡμῶν περὶ αὐτοὺς διαθέσιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ πάντα τὰ λείποντα ἀποπληρῶσαι, χάρις τῷ Κυρίῳ τῷ πληρώσαντί σε ἐν παντί λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει. Οἱ μὲν οὖν μετανοοῦντες, φανερώς ἀναθεματιζέτωσαν, ὀνομάζοντες Εὐδοξίου καὶ Εὐζώτου τὴν κακοδοξίαν. Αὐτοὶ γὰρ λοιπὸν βλασφημοῦντες, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον κτίσμα ἐπεγράψαντο, τῆς Ἀρειανῆς (1) αἵρέσεως προστάται. Ὁμολογῆσαν δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ παρά τῶν Πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν, καὶ μηδὲμίαν ἄλλην Σύνοδον προκρίνειν ταύτης τῆς Συνόδου, πρόσκειπε τὴν παρά σοι ἀδελφότητα, ἢ σὺν ἡμῖν ἐν Κυρίῳ προσαγορεύει σε.

Χριστοῦ ἐπωνόμασεν. Ὁ Ἀμβρόσιος ἐν τοῖς ψαλμ. καλεῖ αὐτοὺς μάρτυρας. Ὁ Κυπριανὸς ἐν τῷ περὶ παρθενίας· «Ἄνθος καὶ ῥόδον τῆς Ἐκκλησίας τὴν παρθενίαν καλεῖ.» Ὁ ἴδιος αὐτὸς Ἀθανάσιος ἐν τῷ περὶ παρθ. λέγει· «Πλούτος ἀδαπάνητός ἐστιν ἡ παρθενία, στέφανος ἀμάραντος, ναὸς Θεοῦ, ἐνδιαίτημα τοῦ ἀγίου Πνεύματος, μαργαρίτης ἐντιμος, τρόπαιον κατὰ τοῦ ἄδου καὶ τοῦ θανάτου.» Ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἔπεσι λέγει, ὅτι οἱ παρθένοι μιμοῦνται τὴν παρθένον ἀγίαν Τριάδα, ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου στέκονται, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ ὅπου ἂν ὑπάγῃ κατὰ τὸ ἰδ'. Κεφ. τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἡ παρθενία εἶναι ἐνωμένη μετὰ τὴν σοφίαν· δι' ἧ καὶ αὐταὶ ὡς δύο ὡραιόταται γυναῖκες ἐνηγκαλίσαντο τὸν αὐτὸν Θεολόγον ἐρηγορότα. Τοσοῦτόν ἐστι καλὴ ἡ παρθενία, ὥστε ὅπου καὶ ὁ γάμος χωρὶς αὐτὴν ἀχρηστός ἐστιν. Ὁ γὰρ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ ἔχοντες γυναῖκας

μὲ τὴν σωφροσύνην καὶ παρθενίαν πρέπει νὰ τὰς ἔχουν, ὡσάν νὰ μὴ τὰς εἶχον καὶ ὀλότελα. Λέγει δὲ καὶ ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος· «Κατὰ μὲν τὴν ἀγνείαν τοῖς Ἀγγέλοις ὁμοιοῦται ὁ ἄνθρωπος, κατὰ δὲ τὸν γάμον, τῶν θηρίων οὐδὲν διενήνοχεν, οἷς ἡ συνουσία ἀναγκαῖα ἐστίν» (ἐπιστολ. ἀψοη'). Πλὴν, ὅσον ἀτίμητος εἶναι ἡ παρθενία, τόσον πρέπει καὶ νὰ φυλάττεται μετὰ τὴν εὐχὴν καὶ προσοχὴν· διατί, ἂν μίαν φορὰν τὴν χάσιν ὁ ἄνθρωπος, δὲν θέλει τὴν ἀποκτήσει πλέον ποτὲ ποτὲ, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, λέγοντα· «Μετάνοια μὲν γὰρ ἀφήσιν ἀμαρτίας, τὴν δὲ ἐφαρμένην, ὡς μὴ ἐφαρμένην ἀδυνατοῦσα ποιῆσαι, διὰ βίου ὀδύρεται» (λόγ. περὶ παρθενίας).

(1) Ἰωάννης, ὡς τῆς Ἀρειανῆς, ἢ ἀπεγράψαντο προστάται τῆς Ἀρειανῆς αἵρέσεως.

Ἑρμηνεία. (1)

Ἡ παρούσα ἀποκριτικὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἁγίου, ὅπου κάμνει πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ρουφινιανὸν, δὲν διαλαμβάνει διὰ ἐκείνους ὅπου ἠρνήθησαν τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς εἰδώλους ἔθυσαν· περὶ τούτων γὰρ ὁμιλεῖ ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ Σύνοδος, καὶ ὁ Ἅγιος Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρείας πλατύτερον, ἀλλ' ὁμιλεῖ διὰ ἐκείνους ὅπου ἐσυγκοινωνήσαν μετὰ τοὺς αἰρετικούς τοὺς Ἀρειανούς· διότι αὐτοὶ, ἐπειδὴ ἔτυχον Βασιλεῖς κοινωνοὺς τῆς αἵρέσεώς των, ἐδυναμώθησαν καὶ ἐβίασαν πολλοὺς ὀρθοδόξους νὰ συγκοινωνήσουν εἰς τὴν αἵρεσίν των, οἵτινες μετενόησαν ὕστερον, καὶ ἐπέστρεψαν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ περὶ τούτων ἐρωτᾷ ὁ Ρουφινιανὸς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον πῶς πρέπει νὰ τοὺς δέχεται, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποκριθεὶς ὁ Ἅγιος διὰ τῆς παρούσης Ἐπιστολῆς, εἰς μὲν τὸ προοίμιον δεικνύει τὸ διάπυρον φίλτρον τῆς πατρικῆς ἀγάπης, ὅπου πρὸς αὐτὸν ἔχει, παρακινῶντας αὐτὸν νὰ τοῦ γράφῃ συνεχῶς, εἰς δὲ τὴν ἐρώτησιν ἀποτεινόμενος λέγει· Ἐπειδὴ ἐρωτᾷ ἐκκλησιαστικῶς διὰ ἐκείνους ὅπου ἐκοινωνήσαν τοὺς αἰρετικούς, εἴτα δὲν ἔμειναν τῇ αὐτῶν αἵρεσει μέχρι τέλους, ἀλλὰ μετενόησαν ἤξευρε, ὅτι ἔγειναν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διάφοροι Σύνοδοι εἰς διαφόρους τόπους, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν (ἴσως δὲ τὸ, γέγονε καὶ παρὰ τοὺς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοὺς, δηλοῖ, ὅτι διὰ γρχυμάτων τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἀνεκοινώθη εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Συνόδου ἀπόφασις, ἧ καὶ μᾶλλον ἀληθές. Δι' ἧ καὶ ὁ Δοσίθεος ἐν σελ. 181 τῆς Δωδεκαβίβλ. λέγει, ὅτι διὰ γραμμάτων ἔλαβε κοινωνοὺς τῆς γνώμης ταύτης ὁ Ἀθανάσιος τοὺς τῆς Μακεδονίας καὶ Ἀχαΐας Ἐπισκόπους, ὡς γράφει ὁ μέγας Βασίλειος), καὶ ἐκεῖνο ὅπου ἐδῶ ἀπεφασίσθη ἀπὸ ἡμᾶς (2), ἀπεφασίσθη καὶ ἀπὸ ὅλων ἐκείνων. Καὶ λέγομεν λοιπὸν, ὅτι ὅσοι ἱερωμένοι ὄχι μόνον ἐσυγκοινωνήσαν τοῖς Ἀρειανοῖς, καὶ ὡμολόγησαν ὅτι φρονοῦν ὅσα φηνοῦσι καὶ αὐτοὶ, ἀλλ' ἔγειναν μετὰ αὐτοὺς καὶ προστάται τῆς αἵρέσεως, ὥστε ὅπου νὰ παρακινῶσι καὶ ἄλλους νὰ ἔρχωνται εἰς τὸν Ἀρειανισμόν, οὗτοι ὅταν ἐπιστραφῶσιν εἰς τὴν ὀρθοδόξον Ἐκκλησίαν, πρέπει νὰ τοὺς δεχώμεθα, ὄχι ὁμῶς νὰ τοὺς ἀφίνωμεν καὶ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης, ἀμὴ ὡς λαϊκοὺς νὰ τοὺς ἔχωμεν πλέον (3). Ἐκεῖνοι δὲ πάλιν ὅπου ἐσυγκοινωνήσαν εἰς τὴν αἵρεσιν ταύτην ὄχι μετὰ γνώμην ἑλευ-

υπόστασιν. Ὅθεν καὶ ἐκατηγοροῦντο ἀπὸ τοὺς Ἀνατολικούς πῶς εἶναι Σαβελλιανοὶ (ὁ γὰρ Σαβέλλιος μίαν ὑπόστασιν ἔλεγε ἐπὶ Θεοῦ τριώνυμον)· διὰ τοῦτο ἡ Σύνοδος αὕτη συγκαλέσασα τοὺς Ἀνατολικούς τε καὶ Δυτικούς, καὶ μαθοῦσα παρ' αὐτῶν, ὅτι τὰ τρία πρόσωπα καὶ αἱ τρεῖς ὑποστάσεις διαφέρουσι μόνον κατὰ τὴν λέξιν καὶ προφορὰν, μίαν δὲ καὶ τὴν αὐτὴν σημασίαν καὶ ἔννοιαν ἔχουσι· παρομοίως καὶ ἡ οὐσία καὶ ἡ ὑπόστασις διάφοροι οὐσαι κατὰ τὸν ἦχον, ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας καὶ πράγματος λέγονται παρ' αὐτῶν, ἐσυγχώρησεν εἰς ἐκείνους καὶ εἰς τούτους νὰ λέγουσι τὰς διαφόρους λέξεις αὐτὰς ὡς ἠνωμένας κατὰ τὴν σημασίαν καὶ πρᾶγμα, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀναθεμάτισαν τὸν Ἀρειον καὶ τὸν Σαβέλλιον, καὶ οὕτως ἠνώσεν αὐτοὺς καὶ συνώθησεν. Οὗ γὰρ ἐν ὀνόμασιν, ἀλλ' ἐν πράγμασιν ἡμῖν ἡ ἀλήθεια (Περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἀναφέρει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὸ ἐγκώμιον τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, λέγων, ὅτι ἡ ἔνωσις αὕτη τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν ἐστάθη ἔργον τοῦ Ἀθανασίου, ἐπειδὴ κατὰ πρόνοιαν καὶ συνεργίαν αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν, ἡ Σύνοδος αὕτη συνεκροτήθη)· Β'. ἀπεφασίσεν ἡ Σύνοδος αὕτη, ὅτι οἱ ἐκ τῆς τῶν Ἀρειανῶν κοινωνίας ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν νὰ δέχωνται, ἀναθεματίζοντες τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, καὶ ὁμολογοῦντες τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν (καὶ προσέτι ἀναθεματίζοντες τοὺς λέγοντας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διηρημένον τῆς οὐσίας τοῦ Χριστοῦ. Ἰσ. τοῦ υἱοῦ)· Γ'. δὲ ἐδιώρισεν περὶ τῶν Ἀρειανισάντων ἱερωμένων, ἀπερ καὶ τὰ δύο λέγει ἡ παρούσα ἐπιστολὴ (ὄρα περὶ τῆς Συνόδου ταύτης τὸν Ρουφίνον ἱστορικὸν παρὰ τῇ α. πράξει τῆς ζ'. Συνόδου, καὶ τὸν Δοσίθεον σελ. 178 καὶ 180 τῆς Δωδεκαβίβλ.), καὶ περὶ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ὄρα τὸν αὐτὸν Δοσίθ. σελ. 637 τῆς Δωδεκαβίβλ. ὄρα καὶ τὴν πρὸς Ἀντιοχείας ἐπιστολὴν τῆς Συνόδου ταύτης, κειμένην ἐν τῷ α. τόμ. τοῦ Ἀθανασίου.

(3) Ἐν τῇ α. πράξει τῆς ζ'. Συνόδου Σάββας ὁ ἠγαθὸς τῶν Στουδίων ἐπεχείρησεν ἐκ τῆς περιόδου τῆς ἐπιστολῆς ταύτης νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ δέχωνται αἱ παρὰ τῶν αἰρετικῶν χειροτονίαι, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀντίτεινεν ὁ Ἅγιος Τα-

(1) Σημειῶσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη τρεῖς φοραὶς ἀνεγνώσθη ἐν τῇ α. πράξει τῆς ζ'. Συνόδου.

(2) Ἡ Σύνοδος αὕτη συνεκροτήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὸ 362 ἔτος, προνοία μάλιστα καὶ συνεργείᾳ Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου, ἐν ἧ ἦσαν παρόντες Εὐσέβιος ὁ Μακελλων, Ἀστέριος, ὁ Πέτρας τῆς Ἀραβίας Ἐπίσκοπος καὶ ἄλλοι Ἐπίσκοποι ἀπὸ Ἰταλίας, Ἀραβίας, Αἰγύπτου καὶ Λιβύης· ὀλίγοι μὲν, ἀξιόλογοι ὁμῶς ἄνδρες καὶ περιφανεῖς, οἵτινες τὰ ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντα ἐκράτουναν, καὶ ταῦτα ἰδιαιτέρον ἀπεφασίσαν· Α'. ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμοούσιον ἐστὶ Πατρὶ καὶ Υἱῷ· Β'. ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἐνανθρωπήσας, σάρκα προσέλαβεν ἔμφυχον καὶ ἔννοον (οἱ γὰρ Ἀρειανοὶ ἔλεγον, ὅτι ἄψυχον σάρκα προσέλαβεν, ἐνήργει δὲ ἀντὶ ψυχῆς ἢ Θεότης. Οἱ δὲ Ἀπολιναρισταὶ, ὅτι ἄνου)· Γ'. ὅτι πρέπει νὰ λέγωνται ἐπὶ Θεοῦ αἱ λέξεις τῆς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, ἦτοι μία οὐσία καὶ τρεῖς ὑποστάσεις, πρὸς ἀποβολὴν τῆς τοῦ Σαβελλίου αἵρέσεως, ἵνα μὴ στενώσῃ τῶν λέξεων, ὡς ἐν πρᾶγμα τριώνυμον νομιζόμεν τὴν ἁγίαν Τριάδα, ἀλλ' ἕκαστον τῶν ὀνομάτων, ὁ Πατὴρ ὀνυλαδὴ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει θεολογεῖ (Σωκρατ. βιβλ. γ'. Κεφ. ζ'. Σωζομ. βιβλ. ε. Κεφ. ιβ'). τὴν ὁποῖαν ταύτην ζήτησιν ἡ ἐν Νικαίᾳ α. Σύνοδος παρέβλεψεν, οἰκονομοῦσα τὰ πράγματα· Δ'. δὲ μάλιστα κατάρθωμα τῆς Συνόδου ταύτης ἐστάθη, τὸ νὰ ἐνώσῃ τοὺς Ἀνατολικούς μετὰ τοὺς Δυτικούς, οἵτινες ἄκρως διεφέροντο, καὶ μέγα σχίσμα εἶχον ἀναμεταξύ των, διατὶ, οἱ μὲν Ἀνατολικοὶ λέγοντες εὐσεβῶς ἐπὶ Θεοῦ μίαν οὐσίαν καὶ τρεῖς ὑποστάσεις, οὐχὶ δὲ μίαν ὑπόστασιν, ἢ τρία πρόσωπα, ἐκατηγοροῦντο ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς ὅτι εἶναι Ἀρειανοὶ, (ἐπειδὴ ὁ Ἀρειος ὡμολόγει μὲν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἐπὶ Θεοῦ, ἑτεροφυεῖς ὁμῶς καὶ ἑτεροουσίους, τρία δὲ πρόσωπα μιᾶς φύσεως οὐκ ἐδέχετο)· οἱ δὲ Ἰταλοὶ διὰ τὴν στενότητα τῆς γλώσσης των, μίαν λέξιν ἔχοντες τὴν ὑπόστασιν, δηλωτικὴν καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑποστάσεως· τρεῖς μὲν ὑποστάσεις δὲν ἔλεγον ἐπὶ Θεοῦ, ἵνα μὴ φανῶσιν, ὅτι καὶ τρεῖς οὐσίας ἐν τῇ Τριάδι δοξάζουσιν, ἀλλ' ἀντὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, τρία πρόσωπα ἔλεγον, καὶ ἀντὶ τῆς μιᾶς οὐσίας, μίαν

θέραν και ἐκούσιον, ἀλλὰ μὲ βίαν και στενοχωρίαν, ἐφάνη εὐλογον και συγχώρησις εἰς τούτους νὰ δίδεται, ὅταν ἐπιστραφῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, και τὸν τόπον τοῦ κλήρου πάλιν νὰ ἔχωσιν. Ἦτοι, καθὼς ἦτον πρῶτον ἱερεῖς, ἔτσι πάλιν νὰ μένωσιν ἱερεῖς. Εἶναι δὲ ἄξιοι συγχωρήσεως, ὄχι μόνον διότι ἐβιάσθησαν ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν, ἀλλὰ και διὰ τὴν οἰκονομίαν, ὅπου λέγουσι πῶς ἔκαμαν διότι, ἀπολογοῦνται πῶς δὲν ἐσυγκοινώνησαν τῇ αἵρέσει κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλὰ μόνον κατὰ προσποίησην, και τοῦτο δι' οἰκονομίαν και συγκατάθεσιν, διὰ νὰ μὴ διωχθοῦν δηλ. τελείως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοί, και ἀντ' αὐτῶν κατασταθῶσιν ἀσεβέστατοι ἄλλοι, και φθείρωσι τελείως τοὺς ὀρθοδόξους. Ὅθεν ἐπρόκριναν νὰ ὑπομείνουν τὸ βάρος τῆς κατ' ἀνάγκην ἀρνήσεως, και νὰ μὴ ἀπολεσθῇ τὸ πλῆθος τῶν ὀρθοδόξων. Τοῦτο λέγοντες, φέρουσι και παράδειγμα τὸν Ἀαρὼν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μωϋσέως, ὅστις ὑπετάχθη εἰς τὴν παράλογον ὁρμὴν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, και ἔδωκεν αὐτοῖς ἄδειαν (διὰ τὴν ἀργοπορίαν τοῦ Μωϋσέως) και ἐμοσχοποίησαν. Ἀπελογήθη δὲ τῷ Μωϋσεὶ ὕστερον ὅτι ἔκαμαν αὐτὴν τὴν παρανομίαν, διὰ νὰ μὴ ἐπιστραφῇ ὁ λαὸς εἰς τὴν Αἴγυπτον και ἀσεβήσουν τελείως. Διότι βέβαια, ἂν ἔμενον εἰς τὴν ἔρημον, ἐδύναντο νὰ μεταβληθοῦν ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν· ἂν δὲ ὑπέστρεφον εἰς τὴν Αἴγυπτον, οὐδαμῶς, ἀλλὰ μάλιστα ἤθελαν περισσεύσει τὴν ἀσέβειαν· παρομοίως και αὐτοὶ ἐστοχάσθησαν, ὅτι, ἂν αὐτοὶ πρὸς καιρὸν συγκοινωνήσουν κατὰ τὸ φαινόμενον τῇ αἵρέσει, θέλουν μείνουν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν και δὲν θέλουν ἐξωκείλουν εἰς τὴν κακοδοξίαν, μὴ ἔχοντες βίαν παρά τινος, τὴν ὁποίαν βέβαια ἤθελον πάθει, ἂν ἄλλοι τῆς αἵρέσεως ζῆλωται Ἐπίσκοποι εἰς τὰς Ἐκκλησίας καθίσταντο. Διὰ ταύτην τὴν ἀπολογίαν λοιπὸν και τὴν οἰκονομίαν, ἐσυγχωρήθησαν οἱ τοιοῦτοι νὰ ἔχωσι πάλιν τὸν κλήρον τους. Και περὶ μὲν τῶν συγκοινωνησάντων ἱερωμένων ταῦτα λέγει ὁ Ἅγιος, εἰς δὲ τοὺς λαϊκοὺς ὅπου ἀπκτῆθησαν, ἢ βιασθέντες παρά τῶν Ἀρειανῶν ἐσυγκοινώνησαν τῇ αὐτῶν αἵρέσει, συγχώρησις δίδεται, λέγει, ὅταν μετανοήσουν και ἐπιστραφῶσι πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, δεχόμενοι και οἰκονομούμενοι, κατὰ τοὺς Κανόνας τῶν ἁγίων Πατέρων. Ταῦτα, φησὶν, ἔγραψα τῇ θεοσεβείᾳ σου, θαρρῶν ὅτι αὐτὰ ὅπου ἐφάνησαν εὐλογον εἰς ἐμέ, θέλουν φανῆ και εἰς ἐσέ, και δὲν θέλεις κατηγορήσεις κατὰ τῆς Συνόδου ἡμῶν ταύτης ἐκεχειρίαν, ἀργίαν δηλαδή και ματαιότητα. Ταῦτόν εἰπεῖν, δὲν θέλεις μᾶς κατηγορήσεις, πῶς ἀργῶς και ματαίως συνήχθημεν, και πῶς δὲν ἀπεφασίσαμεν κανονικὴν και εὐλογον ἀπόφασιν διὰ τοὺς συγκοινωνήσαντας τοῖς αἰρετικοῖς. Εἰπὼν δὲ ταῦτα ὁ Ἅγιος, και παραγγείλας τῷ Ρουφιανῷ νὰ ἀναγνώσῃ τὴν Ἐπιστολὴν του εἰς ὄλους τοὺς ἱερεῖς, διὰ νὰ ἐξεύρωσι και αὐτοὶ, προσθέτει, και τί χρεωστοῦσι νὰ κάμνουν οἱ ἐπιστρέφοντες ἐκ τῆς κοινωρίας τῶν αἰρετικῶν, ὅτι δηλ. πρέπει νὰ ἀναθεματίσουν φανερά τὴν αἵρεσιν τοῦ Βύζαντος και Εὐδοξίου, τῶν προστατῶν τῆς Ἀρειανῆς αἵρέσεως, και νὰ ὁμολογήσουν τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως τῶν ἐν Νικαίᾳ Θεοφόρων Πατέρων, και ἄλλην κάμμίαν Σύνοδον νὰ μὴ προκρίνουν ἔξω ἀπὸ τὴν Οἰκουμενικὴν πρώτην Σύνοδον. Ἀνάγνωθι και τὸν μζ'. και ξα. και ξη'. Ἀποστολικὸν, και τὸν ζ'. τῆς β'.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς λθ'. ἐορταστικῆς Ἐπιστολῆς, ἣτις ἴδε γ'. ἐστίν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ μὲν τῶν αἰρετικῶν ἐμνήσθημεν ὡς νεκρῶν, περὶ δὲ ἡμῶν ὡς ἐχόντων πρὸς σωτηρίαν τὰς θείας Γραφάς, φοβοῦμαι μήπως, ὡς ἔγραψε Κορινθίοις Παῦλος, τινὲς τῶν ἀκεραίων ἀπὸ τῆς ἀπλότητος [β'. Κορινθ. ια'. 3.] και τῆς ἀγνότητος ἀποπλανηθῶσιν ἀπὸ τῆς πανουργίας τῶν ἀνθρώπων, και λοιπὸν ἐντυγχάνειν ἑτέροις ἀρξωνται, τοῖς λεγομένοις ἀποκρύφοις, ἀπατωμένοις τῇ ὁμωνυμίᾳ τῶν ἀληθινῶν βιβλίων, παρακαλῶ, ἀνέχεσθε, εἰ περὶ ὧν ἐπίστασθε, περὶ τούτων καὶ γὰρ μνημονεύων γράφω διὰ τὴν ἀνάγκην και τὸ χρῆσιμον τῆς Ἐκκλησίας. Μέλλων δὲ τούτων μνημονεύειν, χρῆσομαι πρὸς σύστασιν τῆς ἐμαυτοῦ τόλμης τῷ τύπῳ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, λέγων και αὐτός· «Ἐπειδὴ πέρ τινες ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι [Λουκ. α'. 1.] ἑαυτοῖς τὰ λεγόμενα ἀπόκρυφα και ἐπιμίξει ταῦτα τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, περὶ ἧς ἐπληροφορήθημεν, καθὼς παρέδωκαν τοῖς Πατράσιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται και ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ Λόγου, ἔδοξε κάμοι προτραπέντι παρά γνησίων ἀδελφῶν, και μαθόντι ἀνωθεν ἐξῆς ἐκθέσθαι τὰ κανονίζόμενα και παραδοθέντα, πιστευθέντα τε θεῖα εἶναι βιβλία, ἵνα ἕκαστος, εἰ μὲν ἠπατήθη, καταγῶ τῶν πλανησάντων, εἰ δὲ καθαρὸς διαμείνας, χαίρη πάλιν ὑπομνησκόμενος». Ἔστι τοίνυν τῆς μὲν παλαιᾶς Διαθήκης τῷ ἀριθμῷ τὰ πάντα βιβλία εἰκοσιδύω· τσαῦτα γὰρ, ὡς ἤκουσα, και τὰ στοιχεῖα τὰ παρ' Ἑβραίοις εἶναι παραδέδοται. Τῇ δὲ τάξει και τῷ ὀνοματί ἐστίν ἕκαστον οὕτω. Πρῶτον Γένεσις, εἶτα Ἔξοδος, εἶτα Λευϊτικὸν, και μετὰ τοῦτο Ἀριθμοί, και λοιπὸν τὸ δευτερονόμιον.

ράσιος, ταῦτα ἐπὶ λέξεως εἰπὼν· «Ὁδὲ περὶ παντὸς ἐπιστρέφοντος ἀποφαίνεται ὁ Πατὴρ μὴ δεχθῆναι, ἀλλὰ περὶ τῶν πρωτάρχων τῆς αἵρέσεως, και τῶν ἐμπαθῶς ἐγκειμένων, και ρήμασι μὲν σχηματιζομένων τὴν ἀλήθειαν, περὶ δὲ τὸν νοῦν κακουργούντων. . . Ὅθεν μετὰ ταῦτα εἰπόντος πάλιν τοῦ Ταρασίου «Τὴν ἀκρόασιν ἐποιήσαμεθα τῶν πατρικῶν ἐνταλαμάτων. Τί οὖν, δεῖ δέχεσθαι τοὺς ἐξ αἰρετικῶν χειροτονηθέντας;» Ἡ ἁγία Σύνοδος εἶπε, ναί, Δέσποτα, ἤκουσάμεθα, και δέον δέχεσθαι. Ὅρα και τὸν ξη'. Ἀποστολικὸν. Σημείωσαι ὅμως ὅτι οἱ οἰκονομάχοι οὗτοι και πάντες οἱ ἄλλοι αἰρετικοί, τῶν ὁποίων τὰς χειροτονίας ἐδέχθη ποτὲ ἡ Ἐκκλησία, κατ' οἰκονομίαν και συγκατάθε-

σιν, και ὄχι κατὰ ἀκρίθειαν, οὗτοι, λέγω, ἦσαν ὀρθῶς και κατὰ τὸν τύπον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας βεβαπτισμένοι. Δι' ὅ και ἡ Ἐκκλησία, καθὼς ἐδέχθη τὸ βάπτισμα αὐτῶν, οὕτως ἀκολουθῶς ἐδέχθη και τὰς αὐτῶν χειροτονίας, οἱ δὲ Λατῖνοι και οἱ ἐξ αὐτῶν, και ὅσοι ἄλλοι τοιοῦτοι, δὲν εἶναι ὀρθῶς βεβαπτισμένοι. Ὅθεν και ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, καθὼς δὲν δέχεται τὸ βάπτισμα αὐτῶν, ὅπερ ἐστὶ πρῶτον τῶν Μυστηρίων, πολλῶ μᾶλλον δὲν δέχεται τὰς χειροτονίας αὐτῶν. Διὰ τοῦτο χρεῖα εἶναι αὐτοὶ και νὰ βαπτισθοῦν και νὰ χειροτονηθοῦν ἀπὸ ὀρθοδόξου ἱερεῖς και Ἀρχιερεῖς.

Ἐξῆς δὲ τούτων ἐστίν, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ Κριταί, καὶ μετὰ τοῦτο ἡ Ῥούθ. Καὶ αὖθις ἐξῆς· Βασιλειῶν βιβλία τέσσαρα· καὶ τούτων, τὸ μὲν Πρῶτον καὶ Δεύτερον εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμεῖται, τὸ δὲ Τρίτον καὶ Τέταρτον, ὁμοίως εἰς ἓν. Μετὰ δὲ ταῦτα Παραλειπομένων πρῶτον καὶ δεύτερον, ὁμοίως ἓν βιβλίον ἀριθμούμενα. Εἶτα Ἐσδρα πρῶτον καὶ δεύτερον, ὁμοίως ἓν. Μετὰ δὲ ταῦτα βιβλος Ψαλμῶν καὶ ἐξῆς Παροιμίαι. Εἶτα Ἐκκλησιαστής καὶ Ἄσμα Ἀσμάτων. Πρὸς τούτοις ἐστὶ καὶ Ἰώβ. Καὶ λοιπὸν, Προφήται, οἱ μὲν δώδεκα εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμούμενοι· εἶτα Ἡσαΐας καὶ Ἰερεμίας, καὶ σὺν αὐτῷ Βαρούχ, Θρήνοι, καὶ Ἐπιστολὴ, καὶ μετ' αὐτῶν Ἰεζεκιήλ, καὶ Δαυιδ. Ἄχρι τούτων τὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἴσταται. Τὰ δὲ τῆς Καινῆς πάλιν οὐκ ὀκνητέον εἰπεῖν· ἐστὶ δὲ ταῦτα, Εὐαγγέλια τέσσαρα, κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν καὶ κατὰ Ἰωάννην (1)· εἶτα καὶ μετὰ ταῦτα, Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ Ἐπιστολαὶ καθολικαὶ καλούμεναι τῶν Ἀποστόλων ἑπτὰ, οὕτως· Ἰακώβου μία, Πέτρου δύο· εἶτα Ἰωάννου τρεῖς, καὶ Ἰούδα μία. Πρὸς τούτοις Παύλου Ἀποστόλου εἰσὶν Ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες, τῆ τάξει γραφόμεναι οὕτως· Πρώτη πρὸς Ῥωμαίους, εἶτα πρὸς Κορινθίους δύο, καὶ μετὰ ταύτας πρὸς Γαλάτας καὶ ἐξῆς πρὸς Ἐφεσίους, εἶτα πρὸς Φιλιππησίους, καὶ πρὸς Κολασσαεῖς καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο. Καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους καὶ ἐξῆς, πρὸς μὲν Τιμόθεον δύο, πρὸς δὲ Τίτον μία, καὶ τελευταία, ἡ πρὸς Φιλήμονα μία (2)· καὶ πάλιν Ἰωάννου Ἀποκάλυψις. Ταῦτα πηγαὶ τοῦ σωτηρίου, ὥστε τὸν διψῶντα, ἐμπορεῖσθαι τῶν ἐν τούτοις λογίων. Ἐν τούτοις μόνοις τὸ τῆς εὐσεβείας διδασκαλεῖον εὐαγγελίζεται. Μηδεὶς τούτοις ἐπιβαλλέτω, μηδὲ τούτων ἀφαιρέσθω τι. Περὶ τούτων Σαδδουκαίους ὁ Κύριος ἐδυσώπει λέγων· «Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς, μηδὲ τὰς δυνάμεις αὐτῶν». Τοῖς δὲ Ἰουδαίοις παρήκει, «ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς, ὅτι αὐταὶ εἰσὶν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ» [Ματθ. κβ'. 29. Μάρκ. ιβ'. 24, Ἰωάν. ε. 31.] Ἄλλ' ἕνεκά γε πλείονος ἀκριθείας προστίθημι καὶ τοῦτο, γράφων ἀναγκαίως, ὡς ἐστὶ καὶ ἕτερα βιβλία τούτων ἔξωθεν, μὴ κανονιζόμενα μὲν, τετυπωμένα δὲ παρὰ τῶν Πατέρων ἀναγινώσκεισθαι τοῖς ἀρτι προσηρομένοις, καὶ βουλομένοις κατηχεῖσθαι τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, Σοφία Σολομῶντος, Σοφία Σειράχ, καὶ Ἐσθήρ, καὶ Ἰουδήθ, καὶ Ἰωβίς, καὶ διδασχὴ καλουμένη τῶν Ἀποστόλων (3) καὶ ὁ Ποιμὴν (4). Καὶ ὅμως, ἀγαπητοί, κακείνων ἀναγινώσκόμενων καὶ τούτων κανονιζομένων, οὐδαμοῦ τῶν ἀποκρύφων μνήμη, ἀλλὰ αἰρετικῶν ἐστὶν ἐπίνοια, γραφόντων μὲν ὅτι θέλουσιν αὐτὰ, χαριζομένων δὲ καὶ προστιθέντων αὐτοῖς χρόνους, ἵνα ὡς παλαιὰ προφέροντες, πρόσκειν ἔχωσιν ἀπαντᾶν ἐκ τούτων τοὺς ἀκεραίους.

Ἑ ρ μ η ν ε ἶ α.

Εἰς τρία διακρίει ὁ Ἅγιος τὰ βιβλία ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ, εἰς ἀπόκρυφα, εἰς κανονιζόμενα καὶ εἰς ἀναγινωσκόμενα. Καὶ ἀπόκρυφα μὲν ὀνομάζει τὰ ἀπατηλὰ καὶ νόηκ, τὰ ὅποια γράφοντες οἱ αἰρετικοὶ καὶ λέγοντες ὅτι εἶναι παλαιὰ καὶ τῆς θείας Γραφῆς, μετὰ τοῦτο ἐπλάκουν τοὺς ἀπλουτέρους ὅτι εἶναι γνήσια καὶ κλά. Κανονιζόμενα δὲ, τὰ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Γραφῆς, τὰ ὅποια ὀνομαστικῶς ἀριθμεῖ. Ἀναγινωσκόμενα δὲ, τὰ ὄντα μὲν ἔξω ἀπὸ τὰ κανονιζόμενα, οὐκ ἀπόκρυφα δὲ, ἀλλὰ εἰς τοὺς κατηχομένους διωρισμένα ἀπὸ τοὺς Πατέρας νὰ ἀναγινώσκωνται, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ καθ' ἓνα ἀπαριθμεῖ. Λέγει δὲ ὁ Ἅγιος, ὅτι ἡ ἀναγκάσθη νὰ φανερώσῃ χωριστὰ τὰ βιβλία ταῦτα, ἵνα, ἀνίστως μὲν τινες ἐπλανήθη καὶ ἐδέχθη τὰ ἀπόκρυφα ταῦτα καὶ αἰρετικά, διορθωθῆ καὶ ἀπορρίψῃ αὐτὰ, εἰ δὲ δὲν τὰ ἐδέχθη, χαρῆ, λαμβάνωντας πληροφορίαν περὶ τούτων περισσοτέρων. Μεταχειρίζεται δὲ ὁ Ἅγιος προσφυῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἀγίου Εὐαγγελίου, καὶ

(1) Ἐπειδὴ πολλοὶ, βλέποντες τοὺς θεῖους Πατέρας ἐρμηνεύοντας τοῦ κατὰ Ἰωάννην ἀγίου Εὐαγγελίου, πῶς δὲν ἐρμηνεύουν, οὔτε ὅπως ἀναφέρουν τὴν εἰς τὸ ὄγδοον Κεφάλαιον γεγραμμένην ἱστορίαν τῆς ἐπ' αὐτοφόρῳ μοιχευθείσης γυναικὸς, ἀποροῦσι περὶ τούτου ἢ καὶ λέγουσιν, ὅτι εἶναι νόθος ἡ ἱστορία αὕτη, διὰ τοῦτο ἡμεῖς, χάριν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς τῶν φιλομαθῶν πληροφορίας, ἐρευνήσαντες εὗρομεν ταῦτα περὶ τῆς ἱστορίας ταύτης, ἃ καὶ σημειοῦμεν ἐνταῦθα, λέγοντες· Ὅτι τὴν ἱστορίαν ταύτην ἀναφέρουν οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι ἐν ταῖς διαταγαῖς βιβλ. β'. Κεφ. κδ'. καὶ ὁ Παμφίλου Βυσέβιος Ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. γ'. Κεφ. λθ'. καὶ βιβλ. δ'. Κεφ. ιδ'. ἐν οἷς τὰ περὶ τοῦ Παπίου Ἰεραπόλεως ἱστορῶν λέγει οὕτω· «Κέχρηται μαρτυρίαις ἀπὸ τῆς Ἰωάννου προτέρας ἐπιστολῆς, καὶ ἀπὸ τῆς Πέτρου ὁμοίως. Ἐκτίθεται δὲ καὶ ἄλλην ἱστορίαν περὶ γυναικὸς ἐπὶ πολλαῖς ἀμαρτίαις διαβληθείσης ἐπὶ τοῦ Κυρίου, ἣν τὸ καθ' Ἑβραίους Εὐαγγέλιον (ἴσως δὲ τοῦτό ἐστι τὸ κατὰ Ματθαῖον, ὅπερ ἑβραϊστὶ συνεγράφη, ἀλλὰ τὸ νῦν μεταφρασμένον ταύτην οὐκ ἔχει) περιέχει». Μιμνήσκει δὲ τῆς ἱστορίας ταύτης καὶ ὁ μέγας οὗτος Ἀθανάσιος ἐν τῇ κεφαλαιώδει συνόψει τῶν τῆς Γραφῆς βιβλίων· Φησὶ γὰρ τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, «Γενόμενος Πάλιν ὁ Ἰησοῦς δια-

λέγεται αὐτοῖς (τοῖς Ἰουδαίοις δηλ.) καὶ ἐπειρῶντο ἀνατρέπειν αὐτοῦ τὰ ῥήματα.» Ἐνταῦθα τὰ περὶ τῆς κατηγορηθείσης ἐπιμοιχείας ταύτης τὴν ἱστορίαν περιέχουσι καὶ πολλὰ Τετραευαγγέλια, μεμβράινα χειρόγραφα σωζόμενα ἐν ταῖς ἱεραῖς Μοναῖς τοῦ Ἁγίου Ὄρους, γεγραμμένα πρὸ ὀκτακοσίων χρόνων καὶ ἐπέκεινα. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐξ ἀγράφου παραδόσεως ἐπισηχῆθη τῷ θεῷ Εὐαγγελίῳ ἡ ἱστορία αὕτη. Παραδόσεως δὲ, λέγω, Ἀποστολικῆς. Φησὶ γὰρ ὁ ἴδιος Ἰωάννης· «Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ» (Ἰω. κ'. 30. καὶ 25.).

(2) Νῦν δὲ, τελευταία εἶναι ἡ πρὸς Ἑβραίους.

(3) Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων ὀνομάζει τὰς διαταγὰς τῶν Ἀποστόλων.

(4) Περὶ τοῦ Ποιμένος εἴπομεν εἰς τὸν πε'. Ἀποστολ. ἐν ταῖς ὑποσημ. τοῦτο μόνον προσθέτοντες ἰδῶ, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο συνέγραψεν, ὡς λέγουσιν τινες, ὁ Ἀπόστολος Ἑρμᾶς, ὃν ὁ Παῦλος ἀσπάζεται ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστ. Λέγει δὲ ὁ θεὸς Ἰερώνυμος, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Ποιμένος εἶναι ἀσφαλίστατον καὶ ἀναγκαϊότατον (παρὰ Μελετίῳ Ἀθηναίων, ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. α. σελ. 172).

ἀπαριθμῶν τὰ εἰρημένα κανονιζόμενα καὶ ἀναγινωσκόμενα βιβλία, καὶ παρακινῶν τὸν καθ' ἓνα νὰ ἐρευνᾷ ταῦτα, καθὼς εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὁ Κύριος, τελειώνει τὴν Ἐπιστολὴν. Ὅρα καὶ τὸν πέ. Ἀποστολικόν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΡΟΔΕΓΟΜΕΝΑ

Ὁ ἐν Ἀγίοις Πατῆρ ἡμῶν Βασιλεὺς, ἐκ τῆς Καισαρείας ἔλκων τὸ γένος, τῆς ἐν τῇ κατὰ τὸν Πόντον μερίδι τῆς Καππαδοκίας κειμένης, ἣτις καὶ Μάζακα πάλαι ὠνομάζετο, ἐγεννήθη μὲν ἐν ἔτει 329 (1), ἐν δὲ τῷ 364 ἔτει ὑπὸ Εὐσεβίου Καισαρείας εἰς τὸν τοῦ Πρεσβυτέρου βαθμὸν ἀνάγεται (2). Καὶ μετ' ὀλίγον, διδοὺς χώραν εἰς τὸν φθόνον τοῦ Εὐσεβίου, πρὸς τὸν Πόντον ἀναχωρεῖ, τραβίζας μὲ λόγου του καὶ τὸν ὀμόψυχον αὐτῷ θετον Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν (3). Τοῖς ἐκεῖσε δὲ Μοναστηρίοις ἐπιστατήσας, καὶ Ὅρους καὶ Κανόνας εἰς αὐτοὺς ἐκθέμενος, τὴν ἔρημον ἀσπάζεται, ἀπὸ τὸν πόθον τῆς τελειότερας ἡσυχίας δικαιοῦμενος. Ἐν ἔτει δὲ 365 (4), μαθὼν ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ Οὐάλεντος τοῦ Ἀρείου αἵρεσις ἐμελλε νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν Καππαδοκίαν, παρευθεὶς ἐπαναγυρίζει καὶ δίδει τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν μητέρα του Ἐκκλησίαν, καὶ φιλιόνηται μὲ τὸν Εὐσεβίον, καὶ βρηθεὶ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν γενναϊότατα (5). Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Εὐσεβίου ἐν ἔτει 370 (6), Ἐπίσκοπος τῆς Καισαρείας γεγονώς, ἀνδρείως μὲν τὰς τότε αἵρεσις κατεπολέμησε, παραστάς δὲ εἰς τὸν ἔπαρχον Μόδεστον, ὅστις ἐπεχειρεῖ μὲ κάθε λογῆς τρόπον νὰ μετασαλεύσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν εὐσεβειαν, ταῦτα τὰ ἀξιολογηθέντα λόγια πρὸς αὐτὸν ἀνδρειοφρόνως ἀνεδύθησεν· «Ἐγὼ, ὁ αὐτός σοι καὶ αὐριον ἤζω· σὺ δὲ μὴ μεταβάλλῃς τὴν γνώμην, ἀλλὰ χρῆσαι ταῖς ἀπειλαῖς» (7). Εἰς ὀκτώ δὲ ἔτη (8) ποιμάνας τὸ ἑαυτοῦ ποίμνιον, μετέστη πρὸς Κύριον. Κοντὰ δὲ εἰς τὰ ἄλλα αὐτοῦ συγγράμματα, τὰ κατὰ τὸ 1730 ἔτος ἐν Παρισίοις ἐκδοθέντα, καὶ τὰς κανονικὰς ταύτας ἐπιστολάς κατέλιπεν εἰς ἡμᾶς ὁ πανεύφημος, ἀναγκαίως οὕτως εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας εὐταξίαν καὶ κατάστασιν, αἵτινες ἐπικυροῦνται, ἀορίστως μὲν ἀπὸ τὸν ἀ. τῆς δ'. καὶ τὸν ἀ. τῆς ζ'. ὠρισμένως δὲ ἀπὸ τὸν β'. τῆς Οἰκουμενικῆς σ'. (ἣτις καὶ πολλοὺς Κανόνας τοῦ Βασιλείου δανειζομένη, ἰδίους αὐτῆς ποιεῖ), καὶ διὰ τῆς ἐπικυρώσεως ταύτης, Οἰκουμενικὴν τρόπον τινὰ ἀναλαμβάνουσι δύναμιν. Εὐρίσκονται δὲ ἐν τῷ β'. τόμῳ τῶν Πανδέκτων, καὶ σελ. 335 τοῦ ἀ τόμ. τῶν Συνοδικῶν (9).

Αἱ Κανονικαὶ Ἐπιστολαί, ἧτοι οἱ β'. Κανόνες τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρός ἡμῶν Βασιλείου τοῦ μεγάλου ἐρμηνευόμενοι.

«Τῆς πρὸς Ἀμφιλόχιον Κανονικῆς ἀ. αὐτοῦ Ἐπιστολῆς, διηρημένης εἰς Κανόνας 15'.

Προοίμιον.

«Ἀνοήτω, φησὶν, ἐπερωτήσαντι σοφίαν, σοφία λογισθήσεται. Σοφοῦ δὲ (ὡς ἔοικεν) ἐπερώτημα καὶ τὸν ἐνόητον σοφίζει,» [Παροιμ. ιζ'. 28.] ὅπερ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι συμβαίνει ἡμῖν, ὅσάκις ἂν σου δεξώμεθα τῆς

(1) Ὁ Γαρνέρος εἰς τὸν βίον τοῦ Βασιλ. τὸν ἐν τῷ γ'. τόμῳ τῶν τοῦ Ἀγίου συγγράμμάτων (ἐν τῇ 60. σελ. τοῦ 8. τεύχ.) λέγει ὅτι ἐγεννήθη κατὰ τὸ 316 ἔτος, ὁ δὲ Ὀουδίνος (ἐν τῇ 548 σελ. τοῦ ἀ. τόμ. περὶ τῶν Ἐκκλ. συγγραφ.) κατὰ τὸ 328.

(2) Ὁ Γαρνέρος αὐτόθι σελ. 66.

(3) Ὁ δὲ Σωκράτης (βιβλ. δ'. Κεφ. 26) λέγει, ὅτι ἐχειροτονήθη Διάκονος ἀπὸ τὸν Ἀντιοχείας Μελέτιον.

(4) Ὁ Γαρνέρος αὐτόθι, σελ. 68.

(5) Ὁ Θεολόγος εἰς τὸν ἐπιτάφ. καὶ ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος βιβλ. ια'. Κεφ. 18.

(6) Ὁ Γαρνέρος αὐτόθι, καὶ ὁ Φαβρίκιος.

(7) Ὁ Θεοδώρητος βιβλ. δ'. Κεφ. 19. τῆς ἱστορίας.

(8) Ὁ Θεολόγος ἐν τῷ ἐπιγράμματι· Ὁκταετῆ λαοῖο Θεόφρονος ἡνία τεινάς. Ὅστε ἅπαντα τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ εἶναι 49, καὶ οὐχὶ 45, ὡς γράφει ὁ βίος αὐτοῦ. Ἀφίνω νὰ λέγω ὅτι κατὰ μὲν τὸν Γαρνέρον ἔζησεν ἔτη 62, κατὰ δὲ τὸν Ὀουδίνον ἔτη 50.

(9) Περὶ δὲ τῆς φράσεως αὐτοῦ ταῦτα φησὶ Φώτιος (ἐν Κώδ. 444.)· «Ἄριστος δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ὁ Μέγας Βασιλεὺς. Λέξει τε γὰρ καθαρᾷ καὶ εὐσήμῳ, καὶ κυρίῳ, καὶ ὀλιγῶς πολιτικῇ καὶ πανηγυρικῇ δεινός, εἴ τις ἄλλος χρῆσασθαι, νοημάτων τε τάξει καὶ καθαρότητι πρῶτος, ἀλλ' οὐδενὸς δεύτερος. Πιθανότητος δὲ καὶ γλυκύτητος, καὶ γε λαμπρότητος ἐραστῆς, καὶ ρέων τῷ λόγῳ, καὶ ὡς περ ἐξ αὐτοσχεδίου πηγάζων τὸ ρεῖθρον. Καὶ τῷ πιθανῇ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ἦκεν ἀποκεχρημένος. ὡς, εἴ τις πολιτικοῦ λόγου τοὺς αὐτοῦ λόγους παράδειγμα ἑαυτῷ θεῖν, ἔπειτα τούτους ἐκμελετήσῃ, μηδὲ τῶν εἰς τοῦτο συντελούντων, δηλονότι νόμων, ἀπειρος ὑπάρχων, οὐδενὸς αὐτὸν ἑτέρου δεήσεσθαι, οἶμαι, οὔτε Πλάτωνος, οὔτε Δημοσθένους.» Τὸν θεῖον τοῦτον Βασιλεῖον ἡ ζ'. Σύνοδος (πράξ. σ'.) «Μέγαν ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐκάλεσεν.» Ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης ἐν τῇ ζα'. αὐτοῦ ἐπιστολῇ λέγει περὶ αὐτοῦ τοῦ θεοπνεύστου Πατρός ἡμῶν Βασιλείου.

φιλοπόνου ψυχῆς τὰ γράμματα. Ἐπιστατικώτεροι γὰρ ἑαυτῶν καὶ οἷον ἐμφρονέστεροι γινόμεθα ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐρωτήσεως, πολλὰ ὧν οὐκ ἐπιστάμεθα, διδασκόμενοι, καὶ γίνεται ἡμῶν διδάσκαλος ἢ περὶ τὸ ἀποκρίνασθαι μέριμνα. Ἀμέλει καὶ νῦν, οὐδέποτε λαβόντες ἐν φροντίδι τὰ ἐπερωτήματά σου, ἠνγκάσθημεν καὶ ἐπισκέψασθαι ἀκριβῶς καὶ εἴτι τε ἠκούσαμεν παρὰ τῶν Πρεσβυτέρων, ἀναμνησθῆναι καὶ τὰ συγγενῶν ἐδιδάχθημεν παρ' ἑαυτῶν ἐπιλογίσασθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ πολλῆν ταπεινοφροσύνην εἶναι γεμάτον τὸ προοίμιον τῆς παρούσης Ἐπιστολῆς. Ἀρχινῶντας γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος ἀπὸ τὸ ρητὸν τοῦ Παροιμιαστοῦ, ὁποῦ λέγει, ὅτι θέλει νομισθῆ σοφὸς ὁ ἀνόητος, ἐὰν ἐρωτήσῃ σοφὰ πράγματα· ἀντιστρόφως ἐπιφέρει, ὅτι καὶ τοῦ σοφοῦ ἢ ἐρώτησις σοφίζει καὶ τὸν ἀνόητον· διὰ τοῦ ὁποίου σοφὸν μὲν ἐννοεῖ τὸν ἅγιον Ἀμφιλόχιον ὁποῦ τὸν ἠρώτησεν, ἀνόητον δὲ καὶ σοφίζομενον τὸν ἑαυτόν του. Λέγει δὲ ἀκολουθῶς καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὰν ὁποῖον σοφίζεται. Προτοῦ γὰρ νὰ ἐρωτηθῆ, φησί, μὴ φροντίζων περὶ τῶν ἐρωτημάτων, μετὰ τὴν ἐρώτησιν, προσεκτικώτερος ἔγινεν, ἐνθυμηθεὶς μὲν ὅσα παρὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἤκουσε, στοχασθεὶς δὲ καὶ ἀπὸ λόγου τοῦ ὅσα ἦσαν εἰς τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα σύμφωνα καὶ ἀκόλουθα.

ΚΑΝΟΝ Α'.

«Τὸ μὲν οὖν περὶ τοὺς Καθαροὺς ζήτημα, καὶ εἴρηται πρότερον καὶ καλῶς ἀπεμνημόνευσας, ὅτι δεῖ τῶν καθ' ἑκάστην χώραν ἐπεσθαι, διὰ τὸ διαφόρως ἐνεχθῆναι περὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν, τοὺς τότε περὶ τούτων διαλαβόντας, τὸ δὲ τῶν Πεπουζηνῶν οὐδένα μοι λόγον ἔχει δοκεῖ, καὶ ἐθαύμασα πῶς κανονικὸν ὄντα τὸν μέγαν Διονύσιον, παρῆλθεν· ἐκεῖνο γὰρ ἔκριναν οἱ παλαιοὶ δέχεσθαι βάπτισμα, τὸ μηδὲν τῆς πίστεως παρεκβαῖνον. Ὅθεν τὰ μὲν, αἰρέσεις ὠνόμασαν, τὰ δὲ, σχίσματα, τὰ δὲ, παρασυναγωγάς. Αἰρέσεις μὲν, τοὺς παντελῶς ἀπερρηγμένους καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους, Σχίσματα δὲ, τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα ἰάσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας, Παρασυναγωγὰς δὲ, τὰς συνάξεις, τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων Πρεσβυτέρων ἢ Ἐπισκόπων, καὶ παρὰ τῶν ἀπαιδευτῶν λαῶν γινομένας. Οἷον, εἴ τις ἐν πταισίματι ἐξετασθεὶς, ἀπεσχέθη τῆς λειτουργίας καὶ μὴ ὑπέκυψε τοῖς Κανόσιν, ἀλλ' ἑαυτῷ ἐξεδίκησε τὴν προεδρίαν καὶ τὴν λειτουργίαν καὶ συναπῆλθον τούτῳ τινὲς, καταλιπόντες τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, Παρασυναγωγὴ τὸ τοιοῦτον. Σχίσμα δὲ, τὸ περὶ μετανοίας διαφόρως ἔχειν πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, Αἰρέσεις δὲ, οἷον τῶν Μανιχαίων καὶ Οὐαλεντίνων καὶ Μαρκιωνιστῶν, καὶ αὐτῶν τούτων τῶν Πεπουζηνῶν· εὐθὺς γὰρ περὶ αὐτῆς τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἐστὶν ἡ διαφορὰ. Ἐδοξε τοίνυν τῶς ἐξ ἀρχῆς, τὸ μὲν τῶν αἰρετικῶν, παντελῶς ἀθετῆσαι, τὸ δὲ τῶν ἀποσχισθέντων, ὡς ἐτι ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ὄντων, παραδέξασθαι, τοὺς δὲ ἐν ταῖς Παρασυναγωγαῖς, μετανοία ἀξιολόγῳ καὶ ἐπιστροφῇ βελτιωθέντας, συνάπτεσθαι πάλιν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε πολλάκις καὶ τοὺς ἐν βαθμῶν συναπελθόντας τοῖς ἀνυποτάκτοις, ἐπειδὴν μεταμεληθῶσιν, εἰς τὴν αὐτὴν παραδέχεσθαι τάξιν. Οἱ τοίνυν Πεπουζηνοὶ, προδήλως εἰσὶν αἰρετικοί· εἰς γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐβλασφήμησαν, Μοντανῶ καὶ Πρισκίλλῃ τὴν τοῦ Παρακλήτου προσηγορίαν ἀθεμίτως καὶ ἀναισχύντως ἐπιφημίσαντες, εἴτε οὖν ὡς ἀνθρώπους θεοποιούντες, κατάκριτοι, εἴτε ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ πρὸς ἀνθρώπους συγκρίσει καθυβρίσαντες, καὶ οὕτω τῇ αἰωνίῳ καταδίκη ὑπεύθυνοι, διὰ τὸ ἀσυγχώρητον εἶναι τὴν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημίαν. [Ματθ. ιβ'. 31.] Τίνα οὖν λόγον ἔχει τὸ τούτων βάπτισμα ἐγκριθῆναι, τῶν βαπτιζόντων εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Μοντανὸν καὶ Πρισκίλλαν; Οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν, οἱ εἰς τὰ μὴ παραδεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες, ὥστε, εἰ καὶ τὸν μέγαν Διονύσιον τοῦτο παρέλαθεν, ἀλλ' ἡμῖν οὐ φυλακτέον τὴν μίμησιν τοῦ σφάλματος. Τὸ γὰρ ἄτοπον αὐτόθεν πρόδηλον καὶ πᾶσιν ἐναργές, οἷς τι καὶ μικρὸν τοῦ λογίζεσθαι μέτεστιν. Οἱ Καθαροὶ καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπεσχισμένων εἰσὶ· πλὴν ἀλλ' ἔδοξε τοῖς ἀρχαίοις, τοῖς περὶ Κυπριανὸν λέγω καὶ Φιρμιλιανὸν τὸν ἡμέτερον, τούτοις πάντας μιᾷ ψήφῳ ὑποβαλεῖν, Καθαροὺς καὶ Ἐγκρατίτας καὶ Ὑδροπαραστάτας καὶ Ἀποτακτίτας· διότι ἢ μὲν ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ διὰ σχίσματος γέγονεν· οἱ δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἀποστάντες, οὐκ ἐτι ἔσχον τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ἑαυτούς· ἐπέλιπε γὰρ ἢ μετάδοσις τῷ διακοπῆναι τὴν ἀκολουθίαν. Οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ἀναχωρήσαντες, παρὰ τῶν Πατέρων ἔσχον τὰς χειροτονίας, καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν, εἶχον τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν, οἱ δὲ ἀποραγέντες, λαϊκοὶ γινόμενοι, οὔτε τοῦ βαπτίζειν, οὔτε τοῦ χειροτονεῖν εἶχον ἐξουσίαν, οὔτε ἠδύναντο χάριν Πνεύματος ἁγίου ἑτέροις παρέχειν, ἢς αὐτοὶ ἐκπεπτώκασιν· δι' ὃ ὡς παρὰ λαϊκῶν βαπτιζομένους τοὺς παρ' αὐτῶν ἐκέλευσαν, ἐρχομένους ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν, τῷ ἀληθινῷ βαπτίσματι τῷ τῆς Ἐκκλησίας ἀνακαθαίρεσθαι. Ἐπειδὴ δὲ ὅλως ἔδοξέ τισι τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, οἰκονομίας ἕνεκα τῶν πολλῶν, δεχθῆναι αὐτῶν τὸ βάπτισμα, ἔστω δεκτόν. Τὸ δὲ τῶν Ἐγκρατιτῶν κακούργημα νοῆσαι ἡμᾶς δεῖ, ὅτι ἵνα αὐτοὺς ἀπροσδέκτους ποιή-

Ἄπος. με'.
τῆς α. ἢ. τῆς
β'. ζ'. τῆς
ς'. ἡ. τῆς ἐν
λαοδ. ζ'.

σωσι τῆ Ἐκκλησίᾳ, ἐπεχείρησαν λοιπὸν, ἰδίῳ προκαταλαμβάνειν βαπτίσματι, ἔθεν καὶ τὴν συνήθειαν τὴν αὐτῶν παρεχάραξαν. Νομίζω τοίνυν, ὅτι ἐπειδὴ οὐδὲν ἐστὶ περὶ αὐτῶν φανερώς διηγορευμένον, ἡμᾶς προσηκόντως ἀθετεῖν αὐτῶν τὸ βάπτισμα, κἄν τις ἢ παρ' αὐτῶν εἰληφώς, προσιόντα τῆ Ἐκκλησίᾳ βαπτίζειν. Ἐὰν μὲντοι μέλλῃ τῆ καθόλου οἰκονομίᾳ ἐμπόδιον ἔσεσθαι τοῦτο, πάλιν τῷ ἔθει χρηστέον καὶ τοῖς οἰκονομήσασιν τὰ καθ' ἡμᾶς Πατράσιν ἀκολουθητέον· ὑπορῶμαι γὰρ μήποτε, ὡς βουλόμεθα ὀκνηροὺς αὐτοὺς περὶ τὸ βαπτίζειν ποιῆσαι, ἐμποδίσωμεν τοῖς σωζομένοις διὰ τὸ τῆς προτάσεως (1) αὐστηρόν. Εἰ δὲ ἐκεῖνοι φυλάττουσι τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, τοῦτο ἡμᾶς μὴ δυσωπείτω· οὐ γὰρ ἀντιδιδόναί αὐτοῖς ὑπεύθυνοι χάριν ἐσμέν, ἀλλὰ δουλεύειν ἀκριβείᾳ Κανόνων. Παντὶ δὲ λόγῳ τυπωθήτω, τοὺς ἐπὶ τὸν βαπτισμόν ἐκείνων προσηγομένους χρεῖσθαι ὑπὸ πιστῶν δηλαδή, καὶ οὕτω προσιέναι τοῖς Μυστηρίοις. Οἶδα δὲ ὅτι τοὺς ἀδελφούς τοὺς περὶ Ζώνιον (2) καὶ Σατορνῖνον, ἀπ' ἐκείνης ὄντας τῆς τάξεως προτεδεξάμεθα εἰς τὴν καθέδραν τῶν Ἐπισκόπων. Ὡστε τοὺς τῷ τάγματι ἐκείνων συνημμένους οὐκ ἔτι δυνάμεθα διακρίνειν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, οἷον Κανόνα τινὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἐκθέμενοι, διὰ τῆς τῶν Ἐπισκόπων παραδοχῆς».

Ἐ ρ μ η ν ε ε α.

Ἀφ' οὗ ἐπροομίασεν ὁ Ἅγιος, ἀκολουθῶς ἀποκρίνεται πρὸς ἐκεῖνα, ὅπου ὁ Ἀμφιλόχιος τὸν ἠρώτησε. Μέλλωντας δὲ νὰ εἴπῃ διὰ τὸ βάπτισμα τῶν σχισματιστῶν Καθαρῶν, ἤτοι Ναυατιανῶν καὶ τῶν αἰρετικῶν Πεπουζηνῶν (περὶ ὧν ὄρα τὰς ὑποσημ. τοῦ ζ'. τῆς β'), ἤτοι Μοντανιστῶν, ἀναβητικώτερον, καθολικώτερον, ποιῶν τὸν λόγον, καὶ τὴν τῶν παλαιῶν ἐκείνην ἀναφέρει διαίρεσιν, καθ' ἣν ἄλλοι μὲν λέγονται Αἰρετικοὶ, ἄλλοι δὲ Σχισματικοὶ, καὶ ἄλλοι Παρασυνάγωγοι. Καὶ Παρασυνάγωγοι μὲν εἶναι οἱ ἀνυπότακτοι Πρεσβύτεροι καὶ Ἐπίσκοποι ἐκεῖνοι, οἵτινες μὲ τὸ νὰ ἔπεσαν εἰς σφάλματα, καθήρεθησαν μὲν ἀπὸ τὴν ἱερωσύνην κωνικῶς· μὴ θέλοντες δὲ νὰ ὑποταχθῶν εἰς τοὺς Κανόνας ἀθετικῶς, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἐξεδίχθησαν καὶ ἐνήργουν τὰ τῆς Ἀρχιερωσύνης καὶ Ἱερωσύνης κατ' ἰδίαν, μαζὴ δὲ μὲ αὐτοὺς συνηκολούθησαν καὶ ἄλλοι, ἀποστατήσαντες ἀπὸ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Σχισματικοὶ δὲ ὀνομάζονται ἐκεῖνοι ὅπου διαφέρονται πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ὅχι διὰ δόγματα πίστεως, ἀλλὰ διὰ κάποια ζητήματα ἐκκλησιαστικὰ καὶ εὐκολοιάτρευτα. Αἰρετικοὶ δὲ ὀνομάζονται ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἡ διαφορά παρευθὺς καὶ ἀμέσως εἶναι περὶ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως, ἤτοι οἱ κατὰ τὴν πίστιν καὶ τὰ δόγματα χωρισμένοι ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους καὶ παντελῶς ἀπομεμακρυσμένοι (3). Οἱ Παρασυνάγωγοι λοιπὸν ἐνώνουνται πάλιν μὲ τὴν Ἐκκλησίαν μὲ μόνην ἀξιόλογον μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφήν, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν ὄντες Ἱερεῖς καὶ Κληρικοὶ ἐπιστρέφοντες, εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ βαθμὸν ὅπου ἦσαν πρότερον, δέχονται (4). Οἱ δὲ Αἰρετικοὶ, ὅποιοι εἶναι οἱ Μανιχαῖοι, Οὐαλεντινοὶ καὶ Μαρκιωνισταὶ (περὶ ὧν ὄρα τὰς ὑποσημειώσεις τοῦ κβ'. τῆς ε') καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ Πεπουζηνοὶ, περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ ὅσοι ἄλλοι, ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν ὀρθοδόξον, βαπτίζονται ὡσάν οἱ Ἕλληνας, ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ Πατέρες ἐκεῖνο μόνον τὸ βάπτισμα ἔκριναν νὰ δεχθῆ, τὸ ὁποῖον δὲν ἐκβαίνει τελείως ἀπὸ τὴν πίστιν, τὸ δὲ τῶν αἰρετικῶν βάπτισμα, ὡς ἔξω τῆς ὀρθῆς πίστεως θν, ἔκριναν νὰ ἀποβάλουσι παντελῶς. Διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς καὶ οἱ Πεπουζηνοὶ μὲ τὸ νὰ βαπτίζουσι, ὅχι εἰς τὰ παραδεδομένα, ἤτοι ὅχι εἰς Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' εἰς Πατέρα, Υἱὸν καὶ Μοντανὸν καὶ Πρίσκιλλαν, καὶ ἐντεῦθεν μὲ τὸ νὰ βλασφημοῦν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, (ἣτις βλασφημία εἶναι ἀσυγχώρητος) ἐπιφημίζοντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ Παρακλήτου εἰς ἀνθρώπους ὀνητοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους θεοποιούντες, αἰρετικοὶ φανερὰ εἶναι· ἔθεν καὶ πρέπει, ἐπιστρέφοντες νὰ βαπτίζωνται. Εἰ δὲ καὶ Διονύσιος (ὁ Ἀλεξανδρείας δηλ.) λέγει νὰ μὴ βαπτίζωνται, ὁμῶς εἰς τοῦτο ἔσφαλε, καὶ ἡμεῖς δὲν πρέπει κατὰ τοῦτο νὰ τὸν ἀκολουθῶμεν. Περὶ δὲ τῶν Σχισματικῶν δύο γινώμαι ἐστάθησαν. Ὁ μὲν γὰρ ἅγιος Κυπριανὸς καὶ αἱ περὶ αὐτὸν ἐν Ἀφρικῇ γενόμεναι δύο Σύνοδοι (ὄρα τὸν Κανόνα αὐτοῦ), ἀλλὰ καὶ ἡ Σύνοδος ὅπου ἐγένετο ἐν Ἰκονίᾳ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Φιρμιλιανοῦ (τὸν ὁποῖον ἐδικὸν του ὀνομάζει ὁ Βασίλειος, ὡς γρηματίσαντα Καισαρείας Ἐπίσκοπον), φυλάττοντες τὴν ἀκριβείαν ἐπρόσταξαν, ὅτι οἱ Καθαρὸι οὗτοι, περὶ ὧν ὁ λόγος, οἱ Ἐγκρατῆται καὶ Ἀποτακτῆται (ὄρα ὑποσημείωσιν τοῦ κβ'. τῆς ε') καὶ οἱ Ὑδροπαραστάται (ὄρα ὑποσημ. τοῦ λβ'. τῆς ε') καὶ ἀπλῶς ὅλοι οἱ Σχισματικοὶ, ἐρχόμενοι εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, νὰ βαπτίζωνται, ἐπειδὴ οἱ πρῶτοι Ἱερωμένοι τῶν Σχισματικῶν εἶχον μὲν τὸ χάρισμα τοῦ νὰ χειροτονοῦν καὶ τοῦ νὰ βαπτίζουσι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀφ' οὗ δὲ μίαν φοράν ἐσχίσθησαν ἀπὸ τὸ ὅλον σῶμα

(1) Ἐν ἄλλοις, Προτάξεως, δ καὶ καταλληλότερον.

(2) Ἐν ἄλλοις, Ζώνη ἢ Ζώιον.

(3) Δι' ὃ καὶ Γεώργιος ὁ Σχολάριος ἐν τῷ κατὰ Σιμωνίας, αἰρετικὸς εἶναι, λέγει, κάθε ἕνας ὅπου ἢ κατ' εὐθείαν, ἢ πλαγίως πλανᾶται περὶ τι τῶν ἄρθρων τῆς πίστεως. Καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι φασὶν· Αἰρετικὸς ἐστὶ, καὶ τοῖς τῶν αἰρετικῶν ὑπόκειται νόμοις, ὃ μικρὸν γούν τι τῆς ὀρθῆς πίστεως παρεκκλίνων. Καὶ ὁ Ταράσιος ἐν τῇ α'. πράξει τῆς ζ'. Συνόδου λέγει· Τὸ ἐπὶ δόγμασιν εἴτε μικροῖς, εἴτε μεγάλαις ἀμαρτάνειν, ταῦτόν ἐστι· ἐξ ἀμφοτέρων γὰρ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἀθετεῖται. Καὶ ὁ Φώτιος,

γράφων πρὸς τὸν Ρώμης Νικόλαον· καὶ γὰρ ἐστὶν ὄντως τὰ κοινὰ πᾶσιν ἅπαντα φυλάττειν ἐπάναγκες, καὶ πρὸ γε τῶν ἄλλων τὰ περὶ πίστεως. Ἐνθα καὶ τὸ παρεκκλίνει μικρὸν, ἀμαρτεῖν ἐστὶν ἀμαρτίαν τὴν πρὸς θάνατον. Διαφέρουσι δὲ οἱ αἰρετικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, καθ' ὅτι οἱ μὲν αἰρετικοὶ δὲν φρονούσιν ὀρθῶς τὰ τῶν χριστιανῶν, οἱ δὲ ἀπίστοι τελείως δὲν δέχονται τὴν ἕνσαρκον τοῦ Θεοῦ Λόγου οἰκονομίαν. (Μελέτιος ἐκκλ. ἱστορ. σελ. 74.).

(4) Ὅρα περὶ τούτων τὸν ιγ'. τῆς Πρωτοδευτέρας.

της Ἐκκλησίας (1), ἔχασαν αὐτὸ καὶ δὲν ἤμποροῦν πλέον νὰ βαπτίσουν ἄλλους ἢ νὰ χειροτονήσουν, καὶ ἀπλῶς νὰ δώσουν χάριν, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ σχίσματος ἐστερήθησαν· ὅθεν καὶ οἱ παρ' αὐτῶν βαπτιζόμενοι λογιζοῦνται ὅτι ἀπὸ λαϊκοὺς ἐβαπτίσθησαν, διὸ καὶ χρειάζονται νὰ βαπτισθοῦν. Μερικοὶ δὲ Ἐπίσκοποι κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐδέχθησαν τὸ βάπτισμα αὐτῶν, χάριν οἰκονομίας καὶ συγκαταβάσεως, καὶ οὐχὶ ἀκριβείας, ὡσὰν ὅπου οἱ σχισματικοὶ εἶναι ἀκόμη μέλη ἐκ τῆς Ἐκκλησίας. Ὅθεν κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ἂς ᾖναι δεκτὸν· οἱ σχισματικοὶ Ἐγκρατῖται ὁμῶς ἰδιαιτέρον πρέπει νὰ βαπτίζονται ἐπιστρέφοντες, κατὰ τὴν ἀκριβειαν τῶν κανόνων. Καὶ διατι ἴδιον ἐπενόησαν βάπτισμα, παραχαράξαντες τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι παράδοσιν (2), καὶ διατι περὶ τούτων ξεχωριστὴ καὶ φανερὰ ψῆφος δὲν ἔγεινε πῶς πρέπει νὰ δέχωνται· ἂν δὲ αὐτοὶ δὲν ἀναβαπτίζουσι τοὺς ἐκ τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν προσερχομένους εἰς αὐτοὺς, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μάς δυσωπήσῃ, εἰς τὸ νὰ μὴ βαπτίζωμεν ἀμοιβαίως καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς ἡμᾶς προσερχομένους. Πλὴν ἀνίσως καὶ τοῦτο, τὸ νὰ βαπτίζωμεν αὐτοὺς ἐπιστρέφοντας, ἔχη νὰ γένη ἐμπόδιον εἰς τὴν κοινὴν συγκατάβασιν καὶ οἰκονομίαν, ὅπου περὶ πάντων τῶν σχισματικῶν ἔκαμαν οἱ Πατέρες, ἂς ἀκολουθοῦμεν καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὴν, μήπως διὰ τὴν ἀστηρότητα τῆς προσταγῆς ταύτης τοὺς κάμνωμεν ἀμελεῖς εἰς τὸ νὰ βαπτίζονται, ἀίσχυνομένους τάχα, ὅτι ὡσὰν ἀπιστοὶ τελείως βαπτίζονται, καὶ ἀκολουθῶς ἐμποδίσωμεν τὴν σωτηρίαν τοὺς. Καὶ συντόμως εἰπεῖν, ὅσοι βαπτισθοῦν εἰς τὸ ἐκείνων βάπτισμα, οὗτοι ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐξάπαντος τρόπου πρέπει νὰ χρίωνται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς μὲ τὸ ἅγιον Μύρον, καὶ οὕτω νὰ μεταλαμβάνουν. Καὶ ἐπειδὴ ἐδέχθημεν τοὺς τῶν Ἐγκρατικῶν αὐτῶν Ἐπισκόπους καὶ τὰς χειροτονίας, μὲ τὴν παραδοχὴν ταύτην, ἐποιήσαμεν διὰ τῶν ἔργων ὡσὰν ἓνα Κανόνα, καὶ ἐδείξαμεν ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι χωρισμένοι ἀπὸ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὅρα καὶ τὴν Ἑρμηνείαν τοῦ μς'. Ἀποστολ. τοῦ ἡ. τῆς α. καὶ τοῦ ζ'. τῆς β'. (3).

ΚΑΝΩΝ Β'.

« Ἡ φθείρασα κατ' ἐπιτήδευσιν, φόνου δίκην ὑπέχει. Ἀκριβολογία δὲ ἐκμεμορφωμένου καὶ ἀνεξεικονίστου παρ' ἡμῶν οὐκ ἔστιν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐκδικεῖται, οὐ μόνον τὸ γεννηθησόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἢ ἑαυτὴν ἐπιβουλεύσασα· διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐναποθνήσκουσι ταῖς τοιαύταις ἐπιχειρήσεσιν αἱ γυναῖκες· πρόσεστι δὲ τούτῳ καὶ ἡ φθορὰ τοῦ ἐμβρύου ἕτερος φόνος, κατὰ γε τὴν ἐπίνοιαν τῶν ταῦτα τολμώντων. Δεῖ μέντοι μὴ μέχρι τῆς ἐξόδου παρατείνειν αὐτῶν τὴν ἐξομολόγησιν, ἀλλὰ δέχεσθαι μὲν μετὰ τὸ μέτρον τῶν δέκα ἐτῶν, ὀρίζειν δὲ μὴ χρόνω, ἀλλὰ τρόπῳ τῆς μετανοίας τὴν Θεραπείαν».

Ἀπος. ζς'.
τῆς ἐν Ἀγκ.
κα' τῆς ζ'.
ἡ. Βασ. π'.
|| Τῆς α. ιθ'.

Ἑρμηνεία.

Διορίζει ὁ παρῶν Κανὼν, ὅτι ἐκείνη ἢ γυναῖκα ὅπου θανατώσει ἐπίτηδες τὸ παιδίον, ὅπου εἶναι ἐγγαστρωμένῃ, μὲ βότανα καὶ φαρμακερὰ ποτὰ, ἢ μὲ ὑπὲρ δυνάμιν τῆς βάρῃ, ἢ καὶ μὲ ἄλλους τρόπους, φονεύτρια εἶναι. Διαφορὰ δὲ κοντὰ εἰς ἡμᾶς δὲν εἶναι, καθὼς ἦτο κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἄν θετέον, τὸ παιδίον, ὅπου ἀποθαμμένον ἀποβαλθῇ, ᾖναι ἀκόμη ἀμόρφωτον, ὡσὰν ἓνα κομμάτι κρέας, ἢ μεμορφωμένον, ἔχον τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰ μέλη ὅλα ἀκέραια τοῦ ἀνθρώπου (4), ἐπειδὴ μὲ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς φθορᾶς δὲν ἀποθνήσκει

(1) Διότι, καθὼς ὅταν ἐν μέλος κοπῇ ἀπὸ τὸ σῶμα, νεκροῦται παρευθὺς μὲ τὸ νὰ μὴ μεταδίδεται πλέον εἰς αὐτὸ ζωτικὴ δύναμις, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοὶ ἀφ' οὗ μίαν φορὰν ἐσχίσθησαν ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἐνεκρώθησαν παρευθὺς, καὶ τὴν πνευματικὴν χάριν καὶ ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔχασαν, μὴ μεταδιδόμενης ταύτης εἰς αὐτοὺς διὰ τῶν ἀφῶν καὶ συνδέσμων, ἦτοι διὰ τῆς κατὰ Πνεῦμα ἐνώσεως. Σημειῶσαι ὁμῶς κατὰ τὸν Δοσίθεον (σελ. 968. τῆς Δωδεκαβίβλ.) ὅτι καὶ ἡ παρασυναγωγὴ εἰδὸς ἐστὶ σχίσματος, ἀνευ αἵρεσεως, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸ κακῶς διηρημένον καὶ διαμένον, εἰς αἵρεσιν μεταγίνεται. Διὸ καὶ ὁ ζ'. Κανὼν τῆς β'. μὲ τοὺς αἵρετικοὺς συναριθμεῖ τοὺς ὀγιᾶ μὲν ἔχοντας πίστιν, κεχωρισμένους δὲ ὄντας, καὶ κατὰ τῶν Κανονικῶν Ἐπισκόπων φατρίας κατ' ἴδιαν συναγόντας. Οἱ δὲ Σχισματικοὶ σχισματοαιρετικοὶ εἰσὶ, καθ' ὅτι ὁ Ἀδγουστίνος (ἐπιστολῇ ρα'.) λέγει, ὅτι δὲν εἶναι κανὲν σχίσμα, εἰμὴ πρότερον αἵρεσιν ἀναπλάσῃ, ἵνα ὀρθῶς δόξῃ τῆς Ἐκκλησίας χωρισθῆναι. Καὶ Κεφ. ια'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ. ὁ αὐτὸς λέγει· Τὸ σχίσμα κακῶς διαμένον, γίνεται αἵρεσις, ἢ καταφέρεται εἰς αἵρεσιν, εἰ καὶ τοὺς Σχισματικοὺς κυρίως, οὐχ ἢ διάφορος πίστις ποιεῖ,

ἀλλ' ἢ διαρρηχθεῖσα τῆς κοινωνίας συντροφία (αὐτόθι).
(2) Καὶ ἂν οἱ Σχισματικοὶ οὗτοι διατι παρεχάραξαν τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι συνήθειαν, ἄξιοι ἐκρίθησαν παρὰ τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ Βασιλεῖω νὰ βαπτίζονται, πῶσω μᾶλλον πρέπει νὰ βαπτίζονται οἱ παραχαράξαντες, μᾶλλον δὲ παντελῶς διαφθειραντες τὴν τοῦ βαπτίσματος παράδοσιν Λατίνοι, καὶ οὐ μόνον σχισματικοὶ, ἀλλὰ καὶ αἵρετικοὶ φανεροὶ ὑπάρχοντες;
(3) Σημειῶσαι ὅτι ὁ Κανὼν οὗτος ἀπὸ τοῦ, τὸ δὲ τῶν Ἐγκρατικῶν κακούργημα νοῆσαι ἡμᾶς δεῖ, ἕως τέλους, ἀναφέρεται ἐν τῇ α. πράξει τῆς ζ'. Συνόδου.
(4) Ἐν γὰρ τῷ κα'. τῆς Ἐξόδου 22 γέγραπται ὅτι, ἂν τύχη νὰ κτυπήσῃ τινὰς τὴν ἐγγαστρωμένην γυναῖκα καὶ ἀποβάλῃ τὸ ἐμβρυον, ἐὰν μὲν εὖγῃ αὐτὸ ἀμόρφωτον καὶ ἀτελές, νὰ πληρῶνῃ τόσα ἄσπρα, ὅσα ἤθελε ζητήσῃ ὁ ἄνδρας τῆς γυναικὸς, ὡσὰν ὅπου ἀκόμη δὲν εἶναι τέλειος ἄνθρωπος, μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχη λογικὴν ψυχὴν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον καὶ Διδώωρον, ἐὰν δὲ ᾖναι μεμορφωμένον καὶ τέλειον, νὰ θανατώγεται ὁ θανατώσας αὐτὸ ὡς φονεὺς τελείου ἀνθρώπου ὑπάρχων, ἔχοντος τὸ τε σῶμα τέλειον καὶ ψυχὴν λογικὴν. Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει, ὅτι ἢ